

หลักและคำพิพากษา
Legal Principle and Judgments

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
Criminal Procedure

(พิมพ์ครั้งที่ ๑๕)

พ.ศ. ๒๕๖๗

สทรรฐฐ กิตติ สุกการ
ผู้พิพากษา

ชื่อหนังสือ : **หลักและคำพิพากษา : กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา**
ISBN : 978-616-608-444-3
ผู้เขียน : สหรัฐ กิติ ศุภการ
พิมพ์ครั้งที่ ๑๕ : ๒๕๖๗
จำนวนหน้า : ๘๐๐ หน้า
ราคา : ๔๘๐ บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

สหรัฐ กิติ ศุภการ.

หลักและคำพิพากษา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.-- พิมพ์ครั้งที่ 15.--
กรุงเทพฯ : สไมล์ สยามพรินติ้ง เซอร์วิส, 2567.
800 หน้า.

1. วิธีพิจารณาความอาญา. 2. กระบวนการยุติธรรมทางอาญา. I. ชื่อเรื่อง.

345.05

ISBN : 978-616-608-444-3

ฝ่ายผลิต

ออกแบบปก : ภาณุพันธ์ ไนยุทธ
รูปเล่ม-จัดอาร์ต : สุกัญญา บุญทัน

จัดทำโดย : พ.ต.ท.หญิง สุนทรี สรรเสริญ
โทร. ๐๘-๖๗๗๑-๔๑๙๗
Email : Suntareesansern@gmail.com

พิมพ์ที่ : บริษัท สไมล์ สยาม พรินติ้ง เซอร์วิส จำกัด
๕๕-๕๕/๑ ซอยเพิ่มสิน ๖๘ แขวงออกเงิน เขตสายไหม กรุงเทพฯ ๑๐๒๒๐
โทรศัพท์. ๐-๖๓๑๙๒-๙๐๕๓-๔ ต่อ ๑๐๐
Email : sales@smile-siam.com www.smile-siam.com

จัดจำหน่ายโดย : บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน)
เลขที่ ๑๘๕๘/๘๗-๙๐ ถนนเทพรัตน แขวงบางนาใต้
เขตบางนา กรุงเทพฯ ๑๐๒๖๐
โทรศัพท์. ๐-๒๘๒๖-๘๐๐๐ โทรสาร. ๐-๒๘๒๖-๘๙๙๙ www.se-ed.com

คำนำ

(พิมพ์ครั้งที่ ๑๕)

ในการพิมพ์ครั้งนี้ ได้เพิ่มเติมคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับใหม่จำนวนมากจากหนังสือคำพิพากษาศาลฎีกาของเนติบัณฑิตยสภา ปี ๒๕๖๖ ตอนที่ ๘ จากหนังสือคำพิพากษาศาลฎีกาของศาลฎีกา ปี ๒๕๖๕ เล่มที่ ๘

สทรรฐ์ กิติ สุภการ
มกราคม ๒๕๖๗

สารบัญ

	มาตรา	หน้า
ภาค ๑ ข้อความเบื้องต้น		
ลักษณะ ๑ หลักทั่วไป	๒-๘, ๑๓-๑๔	๗
ลักษณะ ๒ อำนาจพนักงานสอบสวนและศาล		
หมวด ๒ อำนาจสืบสวนและสอบสวน	๑๗-๒๑, ๒๑/๑	๘๙
หมวด ๓ อำนาจศาล	๒๒-๒๔, ๒๖, ๒๗	๑๒๕
ลักษณะ ๓ การฟ้องคดีอาญาและคดีแพ่ง ที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา		
หมวด ๑ การฟ้องคดีอาญา	๒๘-๓๗, ๓๙	๑๓๕
หมวด ๒ การฟ้องคดีแพ่ง ที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา	๔๐-๔๔/๒, ๔๖, ๔๗, ๕๑	๑๙๓
ลักษณะ ๔ หมายเรียกและหมายอาญา		
หมวด ๒ หมายอาญา		
ส่วนที่ ๒ หมายจับ	๖๖-๖๘	๒๖๓
ส่วนที่ ๓ หมายค้น	๖๙-๗๐	๒๖๖
ลักษณะ ๕ จับ ขัง จำคุก คั่น ปลดปล่อยชั่วคราว		
หมวด ๑ จับ ขัง จำคุก	๗๗-๘๑, ๘๓-๘๗, ๙๐	๒๗๑
หมวด ๒ คั่น	๙๑-๙๓, ๙๖, ๙๗, ๑๐๒, ๑๐๓	๓๑๔
หมวด ๓ ปลดปล่อยชั่วคราว	๑๐๖-๑๑๙ ทวิ	๓๓๑
ภาค ๒ สอบสวน		
ลักษณะ ๑ หลักทั่วไป	๑๒๐-๑๒๙	๓๕๓
ลักษณะ ๒ การสอบสวน		
หมวด ๑ การสอบสวนสามัญ	๑๓๐-๑๓๕, ๑๓๗-๑๔๗	๓๗๖
หมวด ๒ การชันสูตรพลิกศพ	๑๔๘-๑๕๐ ทวิ, ๑๕๕-๑๕๖	๔๖๐
ภาค ๓ วิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น		
ลักษณะ ๑ ฟ้องคดีอาญา และไต่สวนมูลฟ้อง	๑๕๘-๑๖๗, ๑๗๐, ๑๗๑	๔๗๗

ลักษณะ ๒ การพิจารณา	๑๗๒-๑๗๖	๕๖๑
ลักษณะ ๓ คำพิพากษาและคำสั่ง	๑๘๒, ๑๘๕, ๑๙๐, ๑๙๒	๖๒๓
ภาค ๔ อุทธรณ์และฎีกา		
ลักษณะ ๑ อุทธรณ์		
หมวด ๑ หลักทั่วไป	๑๙๓-๑๙๖, ๑๙๘-๒๐๒	๖๖๓
หมวด ๒ การพิจารณา คำพิพากษา และคำสั่งชั้นศาลอุทธรณ์	๒๐๘-๒๑๓	๗๑๑
ลักษณะ ๒ ฎีกา		
หมวด ๑ หลักทั่วไป	๒๑๖, ๒๑๘-๒๒๑, ๒๒๔	๗๒๗
ภาค ๖ การบังคับตามคำพิพากษาและค่าธรรมเนียม		
หมวด ๑ การบังคับตามคำพิพากษา	๒๔๕	๗๖๕
หมวด ๒ ค่าธรรมเนียม	๒๕๒, ๒๕๓	๗๖๙
คำพิพากษาศาลฎีกาเพิ่มเติม		๗๗๓

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ภาค ๑ ข้อความเบื้องต้น

ลักษณะ ๑ หลักทั่วไป

ผู้ต้องหา

(๒) “ผู้ต้องหา” หมายความว่า บุคคลผู้ถูกหาว่าได้กระทำความผิด แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล

ผู้ต้องหา คือ บุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล แม้ยังไม่ถูกกล่าวหาในลักษณะของการแจ้งข้อหา แต่บุคคลที่ถูกหาว่าได้กระทำความผิดก็ตกเป็นผู้ต้องหาได้ เช่น ถูกจับกุมในความผิดซึ่งหน้า บุคคลนั้นตกเป็นผู้ต้องหาทันทีเมื่อถูกจับกุม ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เจ้าพนักงานจับกุมจำเลยในข้อหาเล่นการพนันสลากกินรวบและคันตัว จำเลยได้บัตรรับฝากรถจักรยานและกระดาสฟุสแก๊ปมีเขียนเลข ๒ ฉบับ จำเลยแจ้งว่าเป็นสลากกินรวบซื้อมาจากโจทก์ ถือว่าจำเลยกล่าวในฐานะผู้ต้องหาหรือเสมือนผู้ต้องหา จำเลยไม่มีความผิดฐานแจ้งความเท็จ (ฎีกาที่ ๒๒๙/๒๕๐๘) แต่โดยหลักแล้วถ้าเจ้าพนักงานเป็นผู้จับ เจ้าพนักงานก็ต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับทราบก่อนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๓ วรรคสอง ผู้ถูกจับจึงตกเป็นผู้ต้องหาทันทีในขณะถูกจับ

ผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าแล้วยังต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานจนถึงแก่ความตาย บุคคลนั้นก็ตกเป็นผู้ต้องหาได้ในขณะถึงแก่ความตาย (แต่สิทธินำคดีอาญามาฟ้องก็ย่อมระงับไป) เช่น ขณะที่สืบตำรวจตรีดำจะเข้าจับกุมนายแดงในข้อหาครอบครองยาเสพติด นายแดงใช้ปืนยิงต่อสู้เจ้าพนักงาน แม่นายแดงจะถึงแก่ความตายทันที แต่นายแดงก็ตกเป็นผู้ต้องหาแล้วในความผิดฐานต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงาน ช่าเจ้าพนักงาน และข้อหาเมียาเสพติดให้โทษไว้ในครอบครอง เพราะการตกเป็นผู้ต้องหา ไม่จำเป็นที่พนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งข้อหา ก่อนการที่เจ้าพนักงานเข้าจับกุมนายแดงในการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง ก็ถือว่าเป็นการกล่าวหานายแดงแล้ว หลักการนี้ใช้กับผู้เสียหายด้วย ตามตัวอย่างนี้ แม้สืบตำรวจตรีดำถึงแก่ความตายทันทีเช่นเดียวกับนายแดง ก็ถือว่าเป็นผู้เสียหายในความผิดฐานฆ่าเจ้าพนักงาน

ในขณะที่ถึงแก่ความตายซึ่งก็ต้องมีผู้จัดการแทนผู้เสียหายตามมาตรา ๔, ๕, ๖ (ผู้จัดการแทนอยู่ในความหมายของผู้เสียหายตามมาตรา ๒ (๔) ด้วย)

ในส่วนของผู้ต้องหา นั้น มีคำพิพากษาศาลฎีกาเรื่องหนึ่งซึ่งพอเทียบเคียงได้ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เจ้าพนักงานตำรวจตรวจค้นรถยนต์คันที่ ป. ขับไปขณะถูกยิง (ป. ขับรถยนต์ไปทำธุระและถูกคนร้ายยิงตาย) เจ้าพนักงานพบเมทแอมเฟตามีนอยู่ภายในรถยนต์ของ ป. พนักงานสอบสวนย่อมสงสัยและตั้งข้อกล่าวหาแก่ ป. ซึ่งเป็นเจ้าของและเป็นผู้ครอบครองรถยนต์อยู่ก่อน ป. จะถูกยิงตายได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิดฐานมียาเสพติดให้โทษไว้ในครอบครอง จึงถือว่า ป. ตกเป็นผู้ต้องหาในความผิดนั้นแล้ว แม้จะถึงแก่ความตายก่อนที่พนักงานสอบสวนจะได้แจ้งข้อกล่าวหาให้ทราบก็ตาม ศาลฎีกาให้เหตุผลเพิ่มเติมว่า เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอาจตกเป็นผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหาได้ในทันที เพราะฉะนั้นแล้วจะไม่มีผู้ใดตกเป็นผู้ต้องหาได้เลยในกรณีที่ผู้กระทำความผิดถึงแก่ความตาย (ฎีกาที่ ๔๕๑๒/๒๕๖๒) **ข้อสังเกต** คดีนี้เป็นเรื่องที่เจ้าพนักงานใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๓๒ (ปัจจุบันประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา ๗๓) ต่อมาอีกซึ่งเป็นกริยาผู้ตายฟ้องเรียกทรัพย์สินจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด มีปัญหาข้อกฎหมายมาถึงศาลฎีกาว่า การที่ผู้ตายถูกยิงตายก่อนพนักงานสอบสวนแจ้งข้อกล่าวหา จะเป็นผู้ต้องหาในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้หรือไม่ ศาลฎีกาได้วินิจฉัยดังเหตุผลที่กล่าวข้างต้น

การที่ผู้เสียหายไปร้องทุกข์กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ว่ามีผู้กระทำความผิดขึ้น หรือการที่บุคคลอื่นที่มีผู้ใช้ผู้เสียหายได้ไปกล่าวหาโดยการกล่าวโทษว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิด ถือว่าบุคคลนั้น “ถูกหาว่าได้กระทำความผิด” แล้ว ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เมื่อมีการกล่าวหาว่าบุคคลใดกระทำความผิดอาญา บุคคลนั้นตกอยู่ในฐานะเป็นผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒ (๒) พนักงานสอบสวนชอบที่จะยื่นคำร้องขอให้ศาลชั้นต้นออกหมายจับบุคคลนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๖๖ เพื่อให้ได้ตัวมาสอบสวนต่อไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๔ (ฎีกาที่ ๑๑๗๒๐/๒๕๕๕) มีผู้ไปแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนกล่าวหาว่า นาย ก. บุกรุกที่ดิน นาย ก. ย่อมตกอยู่ในฐานะเป็นผู้ต้องหา ฉะนั้น หมายเรียกของพนักงานสอบสวนที่ให้นาย ก. มาเพื่อให้การ จึงไม่เข้าลักษณะเป็นคำบังคับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๖๘ นาย ก. ไม่ผิดตามบทบัญญัติดังกล่าว (ฎีกาที่ ๑๓๔๑/๒๕๐๙ (ป))

การที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อกล่าวหาบุคคลใด ถือว่าบุคคลนั้นถูกหาว่าได้กระทำความผิด บุคคลนั้นตกเป็นผู้ต้องหาเมื่อถูกแจ้งข้อหา เช่น นายแดงเข้าพบพนักงานสอบสวนเอง เพื่อแสดงความบริสุทธิ์ใจว่าไม่ได้สำกริยาในขณะที่ยังไม่มีใครกล่าวหานายแดง แต่พนักงาน

สอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานพอสมควรที่จะแจ้งข้อหาได้แล้วและเตรียมออกหมายจับ แต่เมื่อนายแดงมาพบ พนักงานสอบสวนถือโอกาสนี้แจ้งข้อหานายแดง ถือว่านายแดงตกเป็นผู้ต้องหาทันทีเมื่อมีการแจ้งข้อหา หรือนายแดงอาจมาพบพนักงานสอบสวนเพื่อให้การว่านายดำเป็นคนฆ่าภริยานายแดง แต่เมื่อพนักงานสอบสวนสอบปากคำไปนายแดงกลับยอมรับว่าเป็นผู้ฆ่าเอง พนักงานสอบสวนจึงนำพยานหลักฐานอื่นๆ ประกอบกับข้อเท็จจริงที่ได้จากการสอบปากคำและแจ้งข้อหานายแดง เมื่อแจ้งข้อหาแล้ว นายแดงก็ตกอยู่ในฐานะผู้ต้องหา นับแต่เวลานั้น (การที่นายแดงแจ้งต่อเจ้าพนักงานก่อนถูกแจ้งข้อหา จึงมิใช่เป็นการแจ้งในฐานะผู้ต้องหา การกระทำของนายแดงเป็นความผิดฐานแจ้งความเท็จเกี่ยวกับความผิดอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๗๒, ๑๘๑)

ข้อสังเกต

๑. ความเป็นผู้ต้องหาจะเกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้ไม่ว่าจะโดยการรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ หรือเจ้าหน้าที่พบการกระทำความผิดนั้น หรือเจ้าหน้าที่จับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือพนักงานสอบสวนแจ้งข้อกล่าวหา ฯลฯ แต่ถ้าไม่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ บุคคลนั้นจะไม่ตกเป็นผู้ต้องหา เช่น นายแดงมอบหมายให้ทนายความทำหนังสือแจ้งให้นายดำคืนเงินจากการที่นายแดงยักยอกไป แม้จะมีข้อความว่าหากไม่คืนเงิน จะแจ้งความร้องทุกข์และดำเนินคดีอาญาให้ถึงที่สุด ก็ยังไม่ถือว่านายดำตกเป็นผู้ต้องหา เพราะยังไม่มีส่วนใดเกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่

๒. ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากล่าวถึง “ผู้กระทำความผิด” ด้วยในหลายมาตรา แต่กฎหมายไม่ได้ให้คำนิยามไว้ จึงต้องถือตามความหมายทั่วไป ดังนั้นผู้กระทำความผิดก็ต่อหมายถึง ผู้ที่กระทำความผิดจริงๆ ตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น เช่น นายแดงทำร้ายร่างกายผู้เสียหายต่อหน้าเจ้าพนักงาน ก็ถือว่านายแดงเป็นผู้กระทำความผิด เมื่อกระทำความผิดซึ่งหน้า เจ้าพนักงานมีอำนาจจับกุมนายแดงได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ ถ้าต่อมาผู้กระทำความผิดนั้นถูกหาว่ากระทำความผิด ก็ถือว่าผู้กระทำความผิดนั้นตกเป็นผู้ต้องหา กรณีนี้เมื่อเจ้าพนักงานจับกุมนายแดงถือว่าเจ้าพนักงานกล่าวหาว่านายแดงกระทำความผิดนั่นเอง นายแดงตกเป็นผู้ต้องหาด้วยในขณะเดียวกัน (ฎีกาที่ ๒๒๙/๒๕๐๘) **ข้อสังเกต** จะเห็นได้ว่าผู้กระทำความผิดไม่จำเป็นว่าจะต้องมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิด แต่ในแง่ของการคุ้มครองสิทธิ ก่อนมีคำพิพากษานั้นถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ อย่างไรก็ตาม ถ้าต่อมาศาลพิพากษาว่าไม่ได้กระทำความผิด ก็ต้องถือว่าผู้นั้นมิใช่ผู้กระทำความผิดอยู่นั่นเอง (ฎีกาที่ ๒๐๗/๒๕๑๗) ส่วนผู้ต้องหา ในบางกรณีอาจมิใช่ผู้กระทำความผิดก็ได้ ถ้าถูกหาว่าได้กระทำความผิด ก็ตกเป็นผู้ต้องหาแล้ว เช่น นายแดงไม่ได้ร่วมทำร้ายร่างกายผู้เสียหาย เพียงแต่เดินผ่านมาเท่านั้น แต่ผู้เสียหายแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีนายแดงด้วย ก็ต้องถือว่านายแดงตกเป็นผู้ต้องหา (เพราะการตกเป็นผู้ต้องหาเป็นการมอง

ในแง่ของการถูกกล่าวหา) **ข้อสังเกต** ขอให้พิจารณาคำว่า “ผู้กระทำผิด” กับ “ผู้ต้องหา” ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๘๙ บัญญัติว่า “**ผู้ใดช่วยผู้อื่นซึ่งเป็นผู้กระทำความผิด หรือเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิด**” จะเห็นได้ว่ากฎหมายบัญญัติคำว่าผู้กระทำผิดแยกออกจากผู้ต้องหา ดังนั้นเมื่อบุคคลใดตกเป็นผู้ต้องหา แม้ความจริงแล้วเขาไม่ได้กระทำความผิดหากมีการช่วยโดยให้พยานแก่ผู้นั้น โดยซ่อนเร้นหรือโดยช่วยผู้นั้นด้วยประการใดเพื่อไม่ให้ถูกจับกุม ผู้ช่วยก็มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๘๙ ได้

๓. บุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหา ไม่จำเป็นว่าจะต้องถูกแจ้งข้อหาจากเจ้าพนักงาน อาจเป็นกรณีผู้เสียหายแจ้งความร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานให้ดำเนินคดีบุคคลใดโดยกล่าวหาว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดก็ได้ หรือการที่บุคคลใดซึ่งมิใช่ผู้เสียหายได้กล่าวหาว่าบุคคลซึ่งรู้ตัวแน่ชัดว่าเป็นผู้กระทำความผิด ผู้ถูกกล่าวหาที่ตกเป็นผู้ต้องหาได้เช่นกัน เช่น มีพลเมืองดีแจ้งต่อเจ้าพนักงานตำรวจว่านายแดงมียาเสพติดไว้ในบ้านจำนวนมาก ขณะที่เจ้าพนักงานตำรวจกำลังเดินทางไปบ้านนายแดง นายแดงยิงตัวตายเสียก่อน ก็ต้องถือว่านายแดงตกเป็นผู้ต้องหาแล้วนับแต่เมื่อมีบุคคลใดแม้มิใช่ผู้เสียหายกล่าวหาว่านายแดงได้กระทำความผิด (เทียบฎีกาที่ ๔๕๑๒/๒๕๖๒)

สิทธิของบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหา

เมื่อบุคคลใดตกเป็นผู้ต้องหาแล้ว ก่อนพนักงานสอบสวนสอบปากคำบุคคลนั้น (ถามคำให้การ) พนักงานสอบสวนต้องแจ้งให้ทราบก่อนว่าผู้ต้องหา มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ และผู้ต้องหา มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ และพนักงานสอบสวนต้องดำเนินการตามมาตรา ๑๓๔/๑ มาตรา ๑๓๔/๒ และมาตรา ๑๓๔/๓ เสียก่อน จึงจะนำถ้อยคำของผู้ต้องหามาเป็นพยานหลักฐานพิสูจน์ความผิดได้ตามมาตรา ๑๓๔/๔ **ข้อสังเกต** จะเห็นได้ว่าการแจ้งข้อหาจะเกิดขึ้นก่อนการสอบปากคำ ส่วนการสอบปากคำผู้ต้องหาจะเป็นอีกขั้นตอนหนึ่ง (ฎีกาที่ ๗๑๒๓/๒๕๕๗) การแจ้งข้อหา มีเจตนารมณ์เพียงเพื่อให้ผู้ต้องหา ทราบว่าการกระทำของผู้ต้องหาเป็นความผิดอย่างไรเท่านั้น ก่อนแจ้งข้อหา พนักงานสอบสวนจึงไม่ต้องแจ้งสิทธิและไม่ต้องดำเนินการตามมาตรา ๑๓๔/๑ มาตรา ๑๓๔/๒ และมาตรา ๑๓๔/๓

ผลในอีกทางหนึ่งเมื่อบุคคลใดตกเป็นผู้ต้องหา บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง กล่าวคือ มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ไม่มีกฎหมายบังคับ แม้ให้การเท็จ ก็ไม่มีความผิดฐานแจ้งความเท็จ (ฎีกาที่ ๑๔๔/๒๕๓๖) ไม่มีความผิดฐานใช้หรืออ้างเอกสารปลอม (ฎีกาที่ ๒๙๘๗/๒๕๔๗) แต่ถ้าให้การเท็จหรือใช้เอกสารปลอมก่อนตกเป็นผู้ต้องหา ก็ไม่ถือว่าให้การในฐานผู้ต้องหา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า จำเลยแจ้งข้อความต่อพนักงานสอบสวน

ว่า “ภายหลังเกิดเหตุรถชนกันแล้ว ผู้ขับซัดรถสามล้อเครื่องได้หลบหนีไป” ซึ่งเป็นความเท็จ ความจริงแล้วคนขับรถสามล้อเครื่องยังคงอยู่ในที่เกิดเหตุ การกระทำของจำเลยน่าจะทำให้พนักงานสอบสวนหรือประชาชนเสียหาย แม้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๔ ผู้ต้องหาจะให้การหรือไม่ให้การเลยก็ได้ เป็นสิทธิของผู้ต้องหาก็ตาม แต่ได้ความจากคำร้องขอผิดฟ้องและฝากขังว่า จำเลยถูกจับและถูกกล่าวหาว่าขับรถโดยประมาทตามพระราชบัญญัติจราจรทางบกฯ เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๙ การที่จำเลยแจ้งข้อความอันเป็นเท็จแก่เจ้าพนักงานในวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๙ จึงเป็นการแจ้งข้อความอันเป็นเท็จก่อนที่จำเลยถูกสอบสวนว่าได้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบกฯ **มิใช่เป็นการให้การของจำเลยในฐานะผู้ต้องหาในความผิดดังกล่าว** การกระทำของจำเลยจึงเป็นความผิดฐานแจ้งความเท็จ (ฎีกาที่ ๕๓๔๖/๒๕๔๐) จำเลยใช้มีดแทงผู้ตายแล้วไปแจ้งความต่อเจ้าพนักงานว่า ผู้ตายเป็นคนร้ายเข้ามาลักทรัพย์ซึ่งเป็นความเท็จ จำเลยแจ้งความเท็จก่อนที่จะมีบุคคลใดกล่าวหาว่าจำเลยฆ่าผู้ตาย การกระทำของจำเลยจึงเป็นความผิดฐานแจ้งความเท็จ (ฎีกาที่ ๑๒๒๒/๒๕๔๙)

สิทธิของผู้ต้องหาอีกข้อหนึ่งเป็นเรื่องของการสงวนพยานหลักฐานสำคัญไว้ก่อนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๓๗ ทวิ เช่น ผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนว่านายแดงพยายามฆ่าผู้เสียหาย แม้อยู่ในระหว่างที่พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานโดยยังไม่มี การแจ้งข้อกล่าวหา ก็ถือว่านายแดงตกเป็นผู้ต้องหาแล้วตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒ (๒) ดังนี้ หากนายแดงเห็นว่านายเดวิดซึ่งเป็นพยานสำคัญและเป็นพยานเพียงปากเดียวที่สามารถยืนยันที่อยู่ของนายแดงได้กำลังจะเดินทางกลับประเทศสหรัฐอเมริกา นายแดงย่อมมีสิทธิขอสืบพยานล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีตามมาตรา ๒๓๗ ทวิ วรรคหก ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้ต้องหาเห็นว่า หากตนถูกฟ้องเป็นจำเลยแล้ว บุคคลซึ่งจำเป็นจะต้องนำมาสืบเป็นพยานของตนจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร...ผู้ต้องหานั้นจะยื่นคำร้องต่อศาลโดยแสดงเหตุผลความจำเป็น เพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานบุคคลนั้นไว้ทันทีก็ได้”

จำเลย

(๓) “จำเลย” หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกฟ้องยังศาลแล้ว โดยข้อหาว่าได้กระทำความผิด

ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ยื่นฟ้องบุคคลใด บุคคลที่ถูกฟ้องตกเป็นจำเลยทันที โดยไม่คำนึงว่าศาลจะประทับฟ้องหรือไม่ เมื่อตกเป็นจำเลยแล้ว ก็ถือเป็นคู่ความในคดี ย่อมใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาของศาลได้ ต่างจากคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ แม้จะยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว

แต่ตราบโดที่ศาลยังไม่ประทับฟ้อง บุคคลที่ถูกฟ้องยังไม่ตกเป็นจำเลย เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๖๕ วรรคสาม บัญญัติว่า “ในคดีอาชญากรรมเป็นโจทก์ ...ก่อนที่ศาลประทับฟ้อง มิให้ถือว่าจำเลยอยู่ในฐานะเช่นนั้น” ดังนั้นในคดีที่อาชญากรรมเป็นโจทก์ บุคคลที่ถูกฟ้องจึงยังไม่ตกเป็นจำเลย จนกว่าศาลจะประทับฟ้อง (ฎีกาที่ ๑๔๔๐/๒๔๙๓ (ป))

ข้อสังเกต ในคดีที่อาชญากรรมเป็นโจทก์ยื่นฟ้อง จำเลยที่ถูกฟ้องยังไม่อยู่ในฐานะจำเลยตามกฎหมายที่จะถือว่าเป็นคู่ความตามมาตรา ๒ (๑๕) จึงไม่มีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งศาลได้ เช่น ศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่าโจทก์ทั้งฟ้องจึงให้จำหน่ายคดี ศาลอุทธรณ์พิพากษายกคำสั่งศาลชั้นต้น จำเลยไม่มีสิทธิฎีกาคัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ (ฎีกาที่ ๓๗๑/๒๕๓๐) ศาลชั้นต้นมีคำสั่งงดไต่สวนมูลฟ้องแล้วพิพากษายกฟ้อง แต่ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ พิพากษายกคำพิพากษาของศาลชั้นต้นและมีคำสั่งให้ศาลชั้นต้นดำเนินการไต่สวนมูลฟ้องต่อไป (ยกย้อน) เป็นเรื่องระหว่างศาลกับโจทก์ จำเลยไม่มีสิทธิที่จะฎีกาคัดค้านคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ได้ (ฎีกาที่ ๒๑๕๑/๒๕๔๘)

ผู้เสียหาย

(๔) “ผู้เสียหาย” หมายความว่า บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังบัญญัติไว้ใน มาตรา ๔, ๕ และ ๖

ผู้เสียหาย คือ บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง ฉะนั้น ในเบื้องต้นต้องมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นก่อน หมายถึง มีการกระทำความผิดองค์ประกอบความผิดในทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นความผิดสำเร็จหรือไม่ ย่อมมี “บุคคลผู้ได้รับความเสียหาย” เนื่องจากการกระทำความผิดอาญานั้น แม้กระทำลงไปเพียงขั้นเตรียมการ ถ้ากฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิด เช่น เตรียมวางเพลิงเผาโรงเรือนที่คนอยู่อาศัย ผู้อยู่อาศัยในโรงเรือนย่อมเป็นผู้เสียหายในความผิดฐานเตรียมวางเพลิงเผาทรัพย์

ความผิดฐานกระทำให้เกิดเพลิงไหม้จนเป็นอันตรายแก่ทรัพย์ของผู้อื่นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๒๐ เจ้าของทรัพย์ย่อมเป็นผู้เสียหาย เมื่อโจทก์ร่วมขายอ้อยพันธุ์ให้แก่ผู้อื่นไปแล้ว กรรมสิทธิ์ในอ้อยพันธุ์ซึ่งเป็นสิ่งหาทรัพย์จึงมิใช่ของโจทก์ร่วม แต่เป็นของผู้ซื้อ การที่จำเลยกระทำให้เกิดเพลิงไหม้จนเป็นอันตรายแก่อ้อยพันธุ์ดังกล่าว โจทก์ร่วมจึงไม่ใช่บุคคลผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิด โจทก์ร่วมไม่เป็นผู้เสียหาย (ฎีกาที่ ๒๖๕๕/๒๕๖๔)

แม้ความผิดนั้น ผู้กระทำจะได้รับการยกเว้นโทษหรือได้รับการลดโทษ ก็ยังถือว่าเป็นความผิด ย่อมมีผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำนั้น เช่น เด็กชายแดง

อายุ ๑๓ ปี เจตนาทำร้ายร่างกายเด็กชายดำ แม่เด็กชายแดงได้รับการยกเว้นโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๗๔ ก็ถือว่าเด็กชายดำเป็นผู้เสียหายในความผิดฐานทำร้ายร่างกายในกรณีกระทำโดยประมาท ถ้ากฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิด ก็มีผู้เสียหายจากการกระทำโดยประมาทนั้นเช่นกัน เช่น ประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถูกหน่วงเหนี่ยวกักขังตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๑๑ ผู้ถูกหน่วงเหนี่ยวกักขังโดยประมาทเป็นผู้เสียหาย แต่ถ้าการกระทำโดยประมาทนั้น กฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้เป็นความผิด เช่น ประมาทเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย ย่อมไม่มีผู้เสียหายในความหมายนี้ (แต่ก็ถือว่าเป็นผู้ได้รับความเสียหายในทางแพ่งซึ่งมีสิทธิฟ้องผู้กระทำละเมิดให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนได้) แม้ผู้เสียหายจะตายไปทันทีเมื่อมีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้น ก็ยังต้องถือว่าเป็นผู้เสียหายในวินาทีที่ถูกทำให้ตาย เช่น ประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย หรือเจตนาฆ่า หรือทำร้ายจนถึงตาย ผู้ตายเป็นผู้เสียหาย ซึ่งจะมีผู้มีอำนาจจัดการแทนตามมาตรา ๔, ๕ และ ๖ จัดการแทนต่อไป [หลังจากที่จำเลยกับผู้ตายเกิดการโต้เถียงกัน แล้วผู้ตายเดินออกจากร้านเกิดเหตุโดยมีจำเลยเดินตามหลังผู้ตายออกไปพร้อมกับชักอาวุธปืนออกมา จากนั้นจำเลยก็ใช้อาวุธปืนยิงผู้ตาย จึงเห็นได้ว่าจำเลยเป็นฝ่ายก่อเหตุใช้อาวุธปืนยิงผู้ตายก่อน ผู้ตายจึงเป็นผู้เสียหายเมื่อผู้ตายถึงแก่ความตาย บิดามารดาของผู้ตายจึงเข้ามาจัดการแทนผู้ตายได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๕ (๒) ฎีกาที่ ๒๐๕๒/๒๕๖๒]

ผู้เสียหายจะต้องเป็น “บุคคล” อาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ (ฎีกาที่ ๙๗๗๖/๒๕๔๔) บุคคลธรรมดาอาจอยู่ในรูปของคณะบุคคลก็ได้ เช่น กองทุนหมู่บ้าน (ฎีกาที่ ๖๖๐๐/๒๕๔๙) สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ (ฎีกาที่ ๑๕๐๕๗/๒๕๕๑) ในกรณีนิติบุคคล แม้จะถูกพิพากษาให้ล้มละลาย ก็ยังเป็นบุคคลผู้ได้รับความเสียหาย (ฎีกาที่ ๓๙๐๒/๒๕๔๙) **ข้อสังเกต** ฎีกานี้เป็นเรื่องนิติบุคคลเป็นผู้เสียหาย มีปัญหานานาคิดว่า ถ้านิติบุคคลเป็นผู้กระทำผิด ต่อมาปรากฏว่านิติบุคคลนั้นตกเป็นคนที่ล้มละลายจะทำให้หลุดพ้นคดีหรือไม่ ปัญหานี้ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติล้มละลายฯ มาตรา ๒๔ บัญญัติว่า “เมื่อศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้แล้ว ห้ามมิให้ลูกหนี้กระทำการใดๆ เกี่ยวกับทรัพย์สิน หรือกิจการของตน...” หมายความว่าบุคคลที่ถูกพิทักษ์ทรัพย์จะดำเนินคดีในทางแพ่งด้วยตนเองหรือก่อนนั้นสิ้นขึ้นอีกในระหว่างพิทักษ์ทรัพย์อยู่ไม่ได้เท่านั้น หากมีผลทำให้หนี้ที่เกิดขึ้นก่อนถูกพิทักษ์ทรัพย์ต้องสิ้นสุดหรือระงับไปด้วยไม่ได้ และมีได้คุ้มครองให้ผู้กระทำผิดอาญาพ้นผิดไปด้วย คดีนี้เมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๔๖ จำเลยออกเช็คลงวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๔๖ เพื่อชำระหนี้ตามหนังสือรับสภาพหนี้ จำเลยถูกพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดเมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๖ หนี้ที่จำเลยออกเช็คจึงเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นก่อนที่จำเลยจะถูกพิทักษ์ทรัพย์ แม้เช็คพิพาทดังกล่าว ธนาคารตามเช็คจะปฏิเสธการจ่ายเงินเมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๔๖ หลังจากศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดจำเลยก็ตาม

การกระทำความผิดทางอาญาของจำเลยยังดำเนินต่อไปได้และไม่ทำให้จำเลยพ้นผิด จำเลยจึงมีความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๔ (ฎีกาที่ ๑๕๖๖๓/๒๕๕๕)

นิติบุคคลที่เป็นผู้เสียหายนั้น อาจเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น สมาคม มูลนิธิ ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด ฯลฯ หรืออาจเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายอื่นก็ได้ เช่น พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๗ บัญญัติให้กระทรวง ทบวง กรม ต่างๆ เป็นนิติบุคคล ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๒๒ กำหนดให้กองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ เป็นนิติบุคคล ดังนี้ การที่จำเลยเข้าไปลักทรัพย์ตัดไม้ในเขตที่ดินหวงห้ามเพื่อประโยชน์ในราชการทหาร กองทัพบกเป็นผู้เสียหาย (ฎีกาที่ ๔๒๖๔-๔๒๖๕/๒๕๕๕) แต่หน่วยงานภายในกองทัพบก เช่น มณฑลทหารบกต่างๆ ไม่เป็นบุคคลผู้ได้รับความเสียหาย ผู้บัญชาการมณฑลจึงไม่มีอำนาจมอบหมายให้ร้องทุกข์ฐานข้อโกงซึ่งเป็นความผิดต่อส่วนตัวแทนกองทัพบกได้ (ฎีกาที่ ๑๓๕๒/๒๕๔๔)

ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญา อาจเป็นราษฎรก็ได้ (ฎีกาที่ ๕๘๕๕/๒๕๕๐) เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ ยักยอกทรัพย์ ทำให้เสียทรัพย์ และฐานบุกรุก ถือว่าเจ้าของทรัพย์หรือผู้ครอบครองดูแลรักษาทรัพย์เป็นผู้เสียหาย แต่ความผิดอาญาบางประเภทมีเฉพาะรัฐเท่านั้นที่ถือว่าได้รับความเสียหาย (ฎีกาที่ ๑๙๔๙/๒๕๔๒) เช่น ความผิดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด (เทียบฎีกาที่ ๑๖๓๗/๒๕๔๘) ความผิดฐานช่องโจรถือเป็นการกระทำต่อรัฐโดยตรง รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย โจทก์ซึ่งเป็นราษฎรจึงไม่ใช่ “บุคคลผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดโดยตรง” โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง (ฎีกาที่ ๑๖๖๔๐/๒๕๕๕) อย่างไรก็ตาม ความผิดบางประเภทซึ่งโดยปกติถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหาย แต่หากราษฎรได้รับความเสียหายเป็นพิเศษหรือได้รับความเสียหายโดยตรง ราษฎรผู้นั้นเป็นผู้เสียหายได้ เช่น ความผิดฐานเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๗ ราษฎรที่ได้รับความเสียหายจากการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ย่อมเป็นผู้เสียหาย (ฎีกาที่ ๔๘๘๑/๒๕๔๑) **หมายเหตุ** คดีอาญาต่อแผ่นดินที่ราษฎรเป็นผู้เสียหายได้ ก็ยังต้องถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายอยู่ด้วยเสมอ พนักงานอัยการขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ได้ก่อนคดีเสร็จเด็ดขาดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๑

ฎีกาที่ ๓๘๑๙/๒๕๖๓ การที่จำเลยทั้งสองถมดินและปลูกสร้างอาคารในทางสาธารณประโยชน์ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันจนทำให้โจทก์ทั้งสามไม่สามารถใช้สัญจรเข้าออกสู่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔๑ และใช้เป็นช่องทางระบายน้ำ

ที่ท่วมชั่งให้ไหลลงสู่ห้วยสวนพริกเป็นเหตุให้น้ำท่วมชั่งบ้านของโจทก์ทั้งสามจนได้รับความเสียหายอันเป็นผลโดยตรงจากการกระทำของจำเลยทั้งสอง จึงเป็นการรบกวนสิทธิของโจทก์ทั้งสามในอันที่จะใช้ที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน **และถือว่าโจทก์ทั้งสามได้รับความเสียหายเป็นพิเศษ** โจทก์ทั้งสามจึงเป็นผู้เสียหายและมีอำนาจฟ้องจำเลยทั้งสองในความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๖๐

มีความผิดอาญาบางประเภทที่รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย เช่น ความผิดต่อพระราชบัญญัติจราจรทางบกฯ (ฎีกาที่ ๑๙๔๙/๒๕๔๒) ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า แม้จำเลยกระทำผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบกฯ มาตรา ๑๖๐ ตรี ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าการทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ผู้กระทำต้องระวางโทษ...” อันเป็นการแสดงให้เห็นว่าเป็นการกระทำต่อผู้อื่นก็ตาม แต่ความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบกฯ เป็นความผิดที่รัฐมีหน้าที่ดำเนินการแก่ผู้กระทำผิด รัฐเท่านั้นที่ เป็นผู้เสียหาย (ฎีกาที่ ๘๑๑๙/๒๕๕๙) ความผิดต่อพระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ (ฎีกาที่ ๑๒๓๑/๒๕๓๓) ความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๓, ๗, ๑๒ รัฐเท่านั้นที่จะเป็นผู้เสียหายในการฟ้องคดีต่อผู้กระทำความผิด โจทก์ซึ่งเป็นผู้เข้าร่วมเสนอราคาซึ่งเป็นเอกชนมิได้อยู่ในฐานะผู้เสียหายที่จะฟ้องร้องคดีเองได้ (ฎีกาที่ ๘๗๗๑/๒๕๕๗) ความผิดต่อพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ (ปัจจุบัน ประมวลกฎหมายยาเสพติด) รัฐเป็นผู้เสียหาย โจทก์เป็นเพียงพนักงานสอบสวน แม้จะเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ แต่กฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒ (๖) เท่านั้น และโจทก์ก็มีใช้บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดดังกล่าว โจทก์จึงมิใช่ผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒ (๔) ไม่มีอำนาจฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยในข้อหาดังกล่าว (ฎีกาที่ ๑๖๓๗/๒๕๔๘)

ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาบางฐานความผิดจะมีเฉพาะรัฐเท่านั้นที่ เป็นผู้เสียหาย เช่น ความผิดฐานขัดขึ้นหมายเรียกหรือคำสั่งศาลตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๗๐ (ฎีกาที่ ๒๐๔๖/๒๕๓๓) ความผิดฐานเป็นคนกลางเรียกสินบนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๔๓ (ฎีกาที่ ๖๖๑/๒๕๕๔) ความผิดฐานซ่อนเร้นศพฯ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๙๙ (ฎีกาที่ ๖๒๐๒/๒๕๓๒) ความผิดฐานเรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินตามมาตรา ๑๔๓ (ฎีกาที่ ๖๖๑/๒๕๕๔)

[เกร็ดความรู้เพิ่มเติม : ความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย หมายถึง รัฐในความหมายของประเทศ มิใช่หน่วยงานของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เช่น ความผิดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด รัฐเป็นผู้เสียหาย มิใช่สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นผู้เสียหาย ส่วนความผิดที่หน่วยงานของรัฐ

เป็นผู้เสียหาย อาจเป็นความผิดต่อส่วนตัวหรืออาญาแผ่นดินก็ได้ เช่น ข้อโกงทรัพย์ของกองทัพอากาศ (ความผิดต่อส่วนตัว) กองทัพอากาศเป็นผู้เสียหาย (ฎีกาที่ ๑๓๕๒/๒๕๔๔) บุกรุกบริเวณการครอบครองที่ราชพัสดุที่อยู่ในความดูแลของสำนักงานธนารักษ์พื้นที่ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๖๒ กรมธนารักษ์เป็นผู้เสียหาย (ฎีกาที่ ๓๐๔๙/๒๕๖๑) ลักทรัพย์ของกองทัพบก (ความผิดต่อแผ่นดิน) กองทัพบกเป็นผู้เสียหาย (ฎีกาที่ ๔๒๖๔-๔๒๖๕/๒๕๕๕) และความผิดใดที่รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย ราษฎรจะเป็นผู้เสียหายไม่ได้ หน่วยงานที่รัฐก็จะเป็นผู้เสียหายไม่ได้เช่นกัน เช่น ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาเสพติด รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย มิใช่สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นผู้เสียหาย แต่ความผิดอาญาต่อแผ่นดินกับความผิดที่รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหายมีความหมายคนละอย่างกัน ความผิดที่รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย จะมีเฉพาะความผิดอาญาต่อแผ่นดินเท่านั้น แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าความผิดอาญาต่อแผ่นดิน ราษฎรจะเป็นผู้เสียหายไม่ได้ ในบางฐานความผิด หากราษฎรได้รับความเสียหายเป็นพิเศษ ราษฎรก็อาจเป็นผู้เสียหายได้ (แต่ก็ยังถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายอยู่ด้วย) เช่น ความผิดต่อชีวิต ความผิดต่อร่างกาย แม้เป็นความผิดอาญาแผ่นดินซึ่งรัฐเป็นผู้เสียหาย แต่ก็มีใช้รัฐเท่านั้นที่ผู้เสียหาย ราษฎรที่ได้รับความเสียหายก็เป็นผู้เสียหายได้ หรือความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมายอาญา นอกจากรัฐเป็นผู้เสียหายแล้ว ในบางฐานความผิด เช่น ฐานใช้กำลังทำร้ายไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจตามมาตรา ๓๙๑ ฐานดูหมิ่นผู้อื่นซึ่งหน้าตามมาตรา ๓๙๓ ฯลฯ ราษฎรเป็นผู้เสียหายได้ด้วย ส่วนความผิดต่อส่วนตัว เช่น หมิ่นประมาท ข้อโกง บุกรุก ฯลฯ จะมีเฉพาะราษฎรเท่านั้นซึ่งก็รวมถึงหน่วยงานของรัฐในฐานะเดียวกับราษฎรด้วยที่เป็นผู้เสียหาย แต่รัฐจะเป็นผู้เสียหายในความผิดต่อส่วนตัวไม่ได้]

“...รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา ๔, ๕ และ ๖” จะเห็นได้ว่า “บุคคลอื่น” ก็เป็นผู้เสียหายได้ ถ้ามีอำนาจจัดการแทนที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๔, ๕ และ ๖ เช่น สามียูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้ ภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายมีอำนาจร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนหรืออาจเป็นโจทก์ยื่นฟ้องต่อศาลก็ได้ตามมาตรา ๕ (๒) แต่ถ้าสามียูกทำร้ายได้รับบาดเจ็บและยังสามารถจัดการเองได้แต่ไม่ว่างไปจัดการเอง จึงมอบอำนาจให้ภริยาไปจัดการแทน ในกรณีเช่นนี้ภริยาเป็นเพียงผู้รับมอบอำนาจเท่านั้น มิใช่ผู้มีอำนาจจัดการแทน เมื่อภริยาเป็นผู้รับมอบอำนาจ ภริยาก็จจัดการแทนตามที่หนังสือมอบอำนาจจะระบุไว้เท่านั้น แต่ถ้าภริยาเป็นผู้มีอำนาจจัดการแทน ก็จะมีอำนาจจัดการต่างๆ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๓ ในทางกลับกัน ถ้าภริยาถูกทำร้ายบาดเจ็บ และสามารถจัดการเองได้ แต่ไม่ว่างไปจัดการ จึงอนุญาตโดยชัดแจ้งให้สามียูกไปจัดการ ซึ่งการอนุญาตโดยชัดแจ้งนี้อาจอนุญาตโดยมอบอำนาจไปก็ได้ ก็ถือว่าสามียูกเป็นผู้มีอำนาจจัดการแทนตามมาตรา ๔ วรรคสอง มิใช่ผู้รับมอบอำนาจ

ข้อสังเกต จะเห็นได้ว่า คำนิยาม “ผู้เสียหาย” ให้รวมถึงบุคคลอื่นซึ่งมีอำนาจจัดการแทนตามมาตรา ๔, ๕ และ ๖ จึงอาจเรียกบุคคลตามมาตรา ๔, ๕ และ ๖ ว่าเป็นผู้เสียหายก็ได้ อย่างไรก็ตาม เพื่อมิให้เกิดความสับสน ถ้ามีกรณีที่บุคคลตามมาตรา ๔, ๕ และ ๖ เข้ามาจัดการแทนผู้เสียหาย บางครั้งศาลก็อาจจะเรียกตัวผู้เสียหายว่า “ผู้เสียหายโดยตรงหรือผู้เสียหายที่แท้จริง” ส่วนบุคคลตามมาตรา ๔, ๕ และ ๖ ก็จะใช้คำว่า “ผู้มีอำนาจจัดการแทน”

การพิจารณาว่าบุคคลใดเป็นผู้เสียหายหรือไม่ ต้องพิจารณาจากความเสียหายอันเนื่องจากการกระทำความผิดอาญา แต่เนื่องจากความผิดอาญาในแต่ละฐานความผิด จะมีสิ่งที่เป็นกฎหมายประสงค์จะคุ้มครองแตกต่างกันไป จึงต้องพิจารณาจากความผิดอาญาในแต่ละฐานความผิด ซึ่งมีแนวคำพิพากษากฎีกาดังนี้

๑) ความผิดฐานแจ้งความเท็จ ปกติถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหาย (ฎีกาที่ ๖๘๕๘/๒๕๔๑) แต่ถ้าราษฎรได้รับความเสียหายจากการแจ้งความเท็จนั้น ราษฎรก็อาจเป็นผู้เสียหายได้ เช่น แจ้งความเท็จว่า ไม่เคยสมรสมาก่อน ภริยาใหม่และภริยาเก่า เป็นผู้เสียหาย (ฎีกาที่ ๕๐๕๒/๒๕๓๐) แจ้งความเท็จจนทำให้โจทก์ถูกตรวจค้น โจทก์เป็นผู้เสียหาย (ฎีกาที่ ๑๐๔๑/๒๕๔๒) จำเลยแจ้งความว่า โจทก์ลักทรัพย์จำเลยอันเป็นความเท็จทำให้โจทก์ถูกดำเนินคดีอาญา โจทก์จึงเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงในข้อหาฐานแจ้งข้อความเท็จแก่เจ้าพนักงานตามมาตรา ๑๓๗ แม้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวจะเป็นความผิดต่อเจ้าพนักงานซึ่งปกติรัฐเป็นผู้เสียหายโดยตรงก็ตาม (ฎีกาที่ ๒๔๑๕/๒๕๓๕) แต่แจ้งความไว้เพื่อเป็นหลักฐาน ยังไม่เป็นคำร้องทุกข์จึงไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ใคร ราษฎรจึงไม่ใช่ผู้เสียหายในความผิดฐานแจ้งความเท็จ (ฎีกาที่ ๓๒๕๒/๒๕๔๓) **แจ้งความเท็จโดยไม่ได้อ้างถึงใคร** บุคคลอื่นที่มีชื่อเจ้าพนักงานจึงมิใช่ผู้เสียหาย เช่น แจ้งความเท็จเกี่ยวกับอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นเพื่อให้เจ้าพนักงานลงบันทึกประจำวัน **ไม่ได้พาดพิงถึงโจทก์** แม้โจทก์จะเป็นคู่กรณี โจทก์ก็ไม่ใช่ผู้เสียหาย (ฎีกาที่ ๙๑๗๙/๒๕๔๗) โจทก์มีสิทธิในฐานะทนายและเจ้านายของมรดก การแจ้งความเท็จเพื่อขอออกใบแทนโฉนด ยังไม่กระทบกระเทือนถึงโจทก์ โจทก์จึงมิใช่ผู้เสียหาย (ฎีกาที่ ๗๙๕๗/๒๕๔๒) โจทก์รวมไม่ได้ถูกพาดพิงถึง **ทั้งเพียงแต่ยึดถือเอกสารสิทธิไว้เพื่อเป็นประกันเงินกู้เท่านั้น** ไม่มีสิทธิที่จะบังคับเอาโฉนดที่ดินดังกล่าวได้ตามกฎหมาย จึงมิใช่ผู้เสียหายในความผิดฐานแจ้งให้เจ้าพนักงานจดข้อความอันเป็นเท็จ และใช้หรืออ้างเอกสารอันเกิดจากการกระทำความผิดดังกล่าว (ฎีกาที่ ๙๖๑/๒๕๕๙) แต่ถ้าโจทก์เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินพิพาทและได้ยึดถือต้นฉบับโฉนดที่ดิน

* ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ญ นคร อธิบายว่า สิ่งที่ถูกกฎหมายประสงค์จะคุ้มครอง เรียกว่า “คุณธรรมทางกฎหมาย”, หนังสือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หน้า ๑๕๑ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๘ พ.ศ. ๒๕๖๑ สำนักพิมพ์วิญญูชน

ที่พิพาทไว้ในครอบครองอยู่ การที่จำเลยไปแจ้งความเท็จเพื่อขอออกใบแทน ย่อมทำให้โจทก์เสียหาย (ฎีกาที่ ๑๙๒๘๗/๒๕๕๕) บิดาจำเลยขายที่ดินให้กับผู้ซื้อไปแล้ว ผู้ซื้อเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์จำเลยกลับไปแจ้งความต่อเจ้าพนักงานตำรวจว่า โฉนดที่ดินสูญหายเพื่อนำหลักฐานไปขอออกใบแทน ย่อมทำให้ผู้ซื้อที่ดินเสียหาย ผู้ซื้อจึงเป็นผู้เสียหาย (ฎีกาที่ ๑๙๕๕/๒๕๔๖) จำเลยตกลงจะขายที่ดินให้แก่โจทก์และโจทก์ได้ชำระเงินค่าที่ดินบางส่วนแล้ว โดยจำเลยยินยอมให้โจทก์ยึดถือโฉนดที่ดินไว้เป็นหลักประกัน เมื่อจำเลยไปแจ้งความเท็จว่าโฉนดที่ดินสูญหาย โจทก์ย่อมเป็นผู้เสียหายในความผิดฐานแจ้งความเท็จต่อเจ้าพนักงานและฐานแจ้งให้เจ้าพนักงานจดข้อความอันเป็นเท็จ (ฎีกาที่ ๖๔๗๐/๒๕๕๙)

ที่ดินพิพาทเดิมเป็นป่าสงวนแห่งชาติแล้วกรมป่าไม้มอบให้สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) จัดสรรให้เกษตรกรทำกินตามกฎหมาย โจทก์ซื้อที่ดินพิพาทมาจากบุคคลอื่นตามที่กล่าวอ้าง **เป็นการซื้อขายที่ดินของรัฐ ไม่อาจอ้างสิทธิไต่ถามต่อรัฐได้** โจทก์จึงไม่ใช่ผู้เสียหายในความผิดฐานแจ้งให้เจ้าพนักงานจดข้อความอันเป็นเท็จลงในเอกสารราชการตามมาตรา ๒๖๗ โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง (ฎีกาที่ ๕๕๓๘/๒๕๖๑)

๒) ความผิดฐานเบิกความเท็จ กฎหมายคุ้มครองเจ้าพนักงานในการยุติธรรมและคุ้มครองคนให้ได้รับผลในทางความยุติธรรมแห่งคดีเป็นสำคัญ ไม่เกี่ยวกับบุคคลนอกคดี นอกจากนี้ยังจะต้องพิจารณาอีกด้วยว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำของจำเลยหรือไม่ โจทก์ในคดีนี้ไม่ได้ถูกฟ้องหรือเป็นคู่ความคดีอาญาในข้อหาบุกรุก แม้จำเลยจะเบิกความในคดีนั้นว่าอย่างไรก็ตามไม่มีทางที่โจทก์จะได้รับความเสียหายจากคำเบิกความของจำเลย โจทก์จึงไม่ใช่ผู้เสียหายโดยตรงจากคำเบิกความของจำเลยและไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยในความผิดฐานเบิกความเท็จตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๘ (๒) (ฎีกาที่ ๔๘๐๔/๒๕๓๑) **ล่าสุดศาลฎีกาวินิจฉัยว่า** ผู้เสียหายในความผิดฐานเบิกความเท็จตามมาตรา ๑๗๗ หากจะมีแต่เฉพาะเจ้าพนักงานไม่ **ราษฎรที่ได้รับความเสียหายโดยตรง** เนื่องจากการกระทำความผิด ย่อมเป็นผู้เสียหายตามมาตรา ๒ (๔) จำเลยเป็นแพทย์เบิกความเป็นพยานในคดีที่โจทก์ร่วมร้องขอให้มีการสั่งให้ ว. เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถและแต่งตั้งโจทก์ร่วมเป็นผู้พิทักษ์ โดยคำเบิกความของจำเลยเป็นข้อสำคัญในคดีมีผลกระทบต่อสิทธิหรือส่วนได้เสียของโจทก์ร่วมโดยตรง โจทก์ร่วมย่อมได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำของจำเลยในความผิดฐานเบิกความเท็จ โจทก์ร่วมจึงเป็นผู้เสียหายในคดีนี้โดยตรงและมีสิทธิยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการได้ (ฎีกาที่ ๕๓/๒๕๖๖) ฎีกานี้จำเลยเป็นพยานฝ่ายผู้คัดค้านเบิกความยืนยันว่า ว. มีความสามารถตามปกติเหมือนคนทั่วไป แต่ศาลเยาวชนและครอบครัวฯ วินิจฉัยว่า ว. เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถและตั้งโจทก์ร่วมเป็นผู้พิทักษ์ของ ว.

นอกจากนี้ หากข้อที่จำเลยเบิกความเท็จนั้น**มีผลทำให้โจทก์ถูกดำเนินคดี** ถือว่าโจทก์ได้รับความเสียหาย แม้สุดท้ายคดีที่จำเลยเบิกความเท็จนั้น ศาลจะยกฟ้อง ก็ถือว่าโจทก์ได้รับความเสียหายแล้ว (ฎีกาที่ ๓๙๖๓/๒๕๔๓) แต่ผู้รับมอบอำนาจให้ฟ้องคดี มิใช่ผู้เสียหายโดยตรงในความผิดฐานเบิกความเท็จหรือนำสืบพยานหลักฐานอันเป็นเท็จ (ฎีกาที่ ๙๑๒๗/๒๕๕๔) **หากการเบิกความเท็จไม่ได้เกี่ยวพันถึงโจทก์** ไม่ถือว่าโจทก์ได้รับความเสียหาย แม้โจทก์จะเป็นคู่ความในคดีนั้นก็ตาม เช่น เบิกความเท็จในชั้นไต่สวนพยานหรือขอเว้นค่าธรรมเนียมศาลในปัจจุบัน เป็นเรื่องส่วนตัวของจำเลย ไม่ได้เกี่ยวพันถึงโจทก์ไม่ถือว่าโจทก์เสียหาย (ฎีกาที่ ๕๕๕/๒๕๑๔) เบิกความเท็จในการขอเลื่อนคดี **ความเสียหายไม่ได้เกิดแก่โจทก์โดยตรง** ไม่ถือว่าโจทก์เสียหาย (ฎีกาที่ ๒๙๗/๒๕๐๘) เช่นเดียวกับเบิกความเท็จเพื่อขออนุญาตยื่นคำให้การ โจทก์ไม่เสียหาย (ฎีกาที่ ๑๕๗๒/๒๕๒๕) สัญญาประนีประนอมยอมความที่ศาลพิพากษาเป็นโมฆะแล้ว ย่อมไม่มีผลมาตั้งแต่ต้น แม้จำเลยจะเดิมข้อความและเบิกความเท็จยืนยันข้อความดังกล่าว ก็ไม่ทำให้โจทก์เสียหาย (ฎีกาที่ ๑๓๑๓/๒๕๓๑)

๓) ความผิดฐานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๗ ปกติถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหาย เช่น การปล่อยตัว ด. และ ม. ของจำเลยที่ ๑ หากเป็นความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ผู้ที่ได้รับความเสียหายก็คือรัฐ มิใช่โจทก์ โจทก์จึงไม่ใช่ผู้เสียหายและไม่มีสิทธิฟ้องจำเลยที่ ๑ ในข้อหาความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๗ (ฎีกาที่ ๓๐๔๒/๒๕๓๗) จำเลยเป็นนายอำเภอไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ว่าราชการจังหวัดที่มีคำสั่งให้ดำเนินการสอบสวนคุณสมบัติของ ก. ซึ่งเป็นประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลดังกล่าว และมีได้ดำเนินคดีอาญาและคดีแพ่งแก่ ก. ที่ได้ทำการแก้ไขและสอดแทรกโครงการในร่างข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปี ๒๕๔๓ ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางตาเถรโดยไม่มีอำนาจเป็นการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการอันเป็นผลเสียหายแก่รัฐ มิได้ก่อให้เกิดความเสียหายหรือกระทบกระเทือนต่อสิทธิและหน้าที่ของโจทก์ซึ่งเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโดยตรง โจทก์จึงมิใช่ผู้เสียหาย (ฎีกาที่ ๑๕๑๐/๒๕๕๑) อย่างไรก็ตาม เนื่องจากหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๑๕๗ ประกอบด้วยคำว่า **“เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด”** จึงหมายความว่ารวมถึง เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือเอกชนผู้หนึ่งผู้ใดด้วย ฉะนั้น เมื่อการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานโดยมิชอบ เป็นการกระทำต่อเอกชนผู้หนึ่งผู้ใดโดยตรงและเป็นการกระทำให้บุคคลดังกล่าวได้รับความเสียหาย เอกชนผู้นั้นย่อมเป็นผู้เสียหาย (ฎีกาที่ ๔๘๘๑/๒๕๔๑) เจ้าหน้าที่ตำรวจจดข้อความไม่ตรงกับคำให้การพยานเพื่อช่วยเหลือผู้ต้องหา เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๗ โจทก์เป็นผู้เสียหายโดยตรง (ฎีกาที่ ๒๒๙๔/๒๕๑๗)

๔) ความผิดฐานลักทรัพย์ นอกจากเจ้าของทรัพย์แล้ว บุคคลที่ครอบครองทรัพย์ ดูแลรักษาทรัพย์ ก็เป็นผู้เสียหายได้ ในขณะเกิดเหตุแม้โจทก์ร่วมจะมีไม่ใช่เจ้าของกรรมสิทธิ์รถยนต์

แต่โจทก์ร่วมเป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินที่ถูกจำเลยลักไป เมื่อโจทก์ร่วมถูกจำเลยแย่งการครอบครอง โจทก์ร่วมย่อมเป็นผู้เสียหายมีอำนาจร้องทุกข์และเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการได้ (ฎีกาที่ ๑๕๔๘/๒๕๓๕) แม้ผู้เช่าซื้อจะยังชำระราคาไม่ครบถ้วน กรรมสิทธิ์ยังเป็นของผู้ให้เช่าซื้อ ก็ตาม ผู้เช่าซื้อก็เป็นผู้เสียหายในความผิดฐานลักทรัพย์ (เทียบฎีกาที่ ๓๒๕๔/๒๕๕๒) เมื่อ ว. เป็นผู้เช่าซื้อรถยนต์จากธนาคาร ธ. ซึ่งเป็นผู้ให้เช่าซื้อ ว. ย่อมมีสิทธิครอบครองใช้ประโยชน์จากรถที่เช่าซื้อและมีหน้าที่ต้องส่งมอบรถที่เช่าซื้อคืนแก่ผู้ให้เช่าซื้อ เมื่อมีผู้ลักรถที่เช่าซื้อไป ว. ย่อมได้รับความเสียหาย ว. จึงเป็นผู้เสียหายมีอำนาจร้องทุกข์ได้โดยไม่ต้องได้รับมอบอำนาจจากผู้ให้เช่าซื้อ และการที่ผู้ให้เช่าซื้อมอบอำนาจให้ ว. ไปร้องทุกข์ก็ถือได้ว่า ว. ร้องทุกข์ในฐานะที่ตนเป็นผู้เสียหายด้วย ไม่ว่าหนังสือมอบอำนาจจะระบุให้มีผลบังคับตั้งแต่วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙ ถึงวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๙ แต่พนักงานสอบสวนรับแจ้งความร้องทุกข์ในวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๕๙ ก็ไม่มีผลลดล้างการที่ ว. ร้องทุกข์ในฐานะที่ตนเป็นผู้เสียหาย (ฎีกาที่ ๒๔๔๑/๒๕๖๒) ส่วนผู้รับประกันภัยทรัพย์สินที่ถูกลักไป แม้จะได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้รับประกันภัยไป ไม่ถือว่า ได้รับความเสียหายจากการลักทรัพย์ ไม่เป็นผู้เสียหายในความผิดฐานลักทรัพย์ ไม่อาจเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการได้ (ฎีกาที่ ๘๘๐/๒๕๕๕) ในการซื้อขายทรัพย์สิน หากยังไม่ได้แบ่งตัวทรัพย์สินเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๖๐ กรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อจนกว่าการหรือสิ่งนั้นได้ทำแล้ว ผู้ขายจึงยังเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ เป็นผู้เสียหายในความผิดฐานลักทรัพย์ (ฎีกาที่ ๗๖๑/๒๕๕๕, ๑๙๘๑๖/๒๕๕๕) และไม่ว่ากรรมสิทธิ์จะโอนไปยังผู้ซื้อแล้วหรือไม่ แต่ผู้ขายก็ยังมีหน้าที่ส่งมอบทรัพย์สินให้ครบจำนวนที่สั่งซื้อ หากทรัพย์สินถูกลักไประหว่างการขนส่ง ผู้ขายเป็นผู้ได้รับความเสียหาย (ฎีกาที่ ๕๘๕๕/๒๕๕๐)

ฎีกาที่ ๕๑๓๔/๒๕๖๐ ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า ขณะเกิดเหตุนาย อ. ไปที่ห้องพักของเพื่อน ซึ่งอยู่ใกล้เคียงหรือเยื้องกับห้องพักที่นาย อ. กับนาย ภ. เช่าอยู่ ดังนี้ การที่นาย อ. ไปห้องพักของเพื่อนโดยไม่ปรากฏว่าได้ส่งมอบการครอบครองหรือฝากคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กไว้กับนาย ภ. จึงเป็นกรณีที่นาย อ. ให้นาย ภ. ช่วยดูแลคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กชั่วคราวเฉพาะเหตุหรือชั่วคราวระยะเวลาที่นาย อ. ไปห้องพักของเพื่อนถือว่าคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กยังอยู่ในความครอบครองของนาย อ. ต่อมาเมื่อจำเลยชิงทรัพย์สินดังกล่าวไป นาย อ. เป็นผู้เสียหาย มิใช่ นาย ภ. เป็นผู้เสียหายตามฟ้อง อย่างไรก็ตาม จำเลยให้การรับว่า ลักทรัพย์ของนาย อ. ไป แต่ปฏิเสธว่าไม่ได้ขู่ว่าในทันใดนั้นจะใช้มีดแทงนาย ภ. ผู้เสียหาย แม้ข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในการพิจารณาฟังได้ว่า คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กอยู่ในความครอบครองของนาย อ. แตกต่างกับข้อเท็จจริงว่าอยู่ในความครอบครองของนาย ภ. ดังที่กล่าวในฟ้อง แต่ข้อแตกต่างดังกล่าวมิใช่ในข้อสาระสำคัญ และจำเลยมิได้หลงต่อสู้

ศาลลงโทษจำเลยตามข้อเท็จจริงที่ได้ความนั้นก็ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๙๒ วรรคสอง ฎีกาของจำเลยข้อสุดท้ายนี้แม้จะฟังขึ้น แต่ก็ไม่ทำให้ผลของคดีเปลี่ยนแปลงไป ที่ศาลอุทธรณ์ภาค ๘ พิพากษายืนตามศาลชั้นต้นที่ลงโทษจำเลยฐานชิงทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๓๙ วรรคสอง ชอบแล้ว

ข้อสังเกต คดีนี้ถ้าย้อนไปดูขั้นตอนในชั้นสอบสวนก็จะเห็นข้อกฎหมายประการหนึ่งว่า แม้ผู้ที่ไม่แจ้งความร้องทุกข์จะมีผู้เสียหายในความผิดฐานชิงทรัพย์ พนักงานสอบสวนก็มีอำนาจสอบสวนเนื่องจากเป็นความผิดฐานชิงทรัพย์เป็นความผิดต่อแผ่นดิน การแจ้งความร้องทุกข์ก็ถือเป็นการกล่าวโทษอย่างหนึ่ง และได้ข้อกฎหมายอีกอย่างหนึ่งด้วยว่า แม้โจทก์จะบรรยายฟ้องว่านาย ก. เป็นผู้เสียหายแต่ในทางพิจารณาปรากฏว่าผู้เสียหายคือตัวนาย อ. ก็ไม่ถือว่าข้อเท็จจริงในทางพิจารณาแตกต่างจากฟ้องในข้อสาระสำคัญ ศาลลงโทษฐานชิงทรัพย์ได้

๕) ความผิดฐานยักยอก เจ้าของทรัพย์เป็นผู้เสียหาย เช่น โจทก์มอบหมายให้ทนายความรับเงินแทน เงินที่ทนายความรับไป ย่อมตกเป็นของโจทก์ทันที ทนายโจทก์ยักยอกเงินไป โจทก์เป็นผู้เสียหาย (ฎีกาที่ ๓๓/๒๕๓๒) จำเลยซึ่งเป็นลูกจ้างโจทก์รับเงินค่าเบี้ยประกันภัยดังกล่าวไว้จากผู้เอาประกันภัยจึงมิใช่เป็นการรับไว้ในฐานะตัวแทนของผู้เอาประกันภัย หากแต่เป็นการรับไว้แทนโจทก์เพื่อนำไปมอบให้แก่โจทก์ การที่จำเลยเบียดบังเอาเงินดังกล่าวไปเป็นของตนเองอันแสดงถึงเจตนาทุจริต ซึ่งโจทก์ต้องรับผิดชอบต่อบริษัท ส. โดยอาจจะต้องถูกบังคับให้ชดใช้จากหลักประกันที่โจทก์วางไว้ต่อบริษัท ส. โจทก์จึงเป็นผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดของจำเลย ย่อมเป็นผู้เสียหายตามมาตรา ๒ (๔) มีอำนาจฟ้องตามมาตรา ๒๔ (๒) (ฎีกาที่ ๘๒๐๑/๒๕๔๔) ตัวแทนหรือลูกจ้างของบริษัทประกันภัยไปรับเบี้ยประกันภัยจากลูกค้าโดยตรง ถือว่ารับแทนบริษัทประกันภัย เมื่อรับไปแล้วเบียดบังเอาไปเสีย ถือว่าบริษัทประกันภัยเป็นผู้ได้รับความเสียหาย จึงเป็นผู้เสียหายในความผิดฐานยักยอก ส่วนลูกค้าที่มอบเงินให้กับตัวแทนไป ไม่ถือเป็นผู้เสียหายและไม่มีอำนาจฟ้องจำเลย (ฎีกาที่ ๓๗๓/๒๕๕๙) จำเลยเป็นครูฝ่ายทะเบียนและฝ่ายผู้สอน แม้ไม่ได้ทำหน้าที่ฝ่ายการเงินของโรงเรียน แต่นักเรียนก็สามารถฝากเงินแก่จำเลยให้นำไปชำระให้แก่โรงเรียนได้ ถือว่าจำเลยได้รับมอบหมายโดยปริยายจากโรงเรียนให้ทำหน้าที่รับเงินแทนโรงเรียน เงินที่จำเลยรับไว้จากนักเรียนจึงเป็นเงินของโรงเรียน เมื่อจำเลยยักยอกไปไม่นำเงินส่งฝ่ายการเงิน โรงเรียนจึงเป็นผู้เสียหาย มิใช่เด็กนักเรียนเป็นผู้เสียหาย (ฎีกาที่ ๙๙๔๘/๒๕๕๕)

แต่ถ้าโจทก์ไม่ได้มอบหมายให้จำเลยรับเงิน โจทก์ก็ไม่ใช่ผู้เสียหายในความผิดฐานยักยอกเงินดังกล่าว เช่น จำเลยชำระเงินให้กับทนายของโจทก์โดยโจทก์ไม่ได้มอบหมายให้ทนายความมีอำนาจรับเงินแทน เงินจึงยังไม่ตกเป็นของโจทก์ (โจทก์ยังไม่ได้เป็นเจ้าของทรัพย์)

เมื่อทนายโจทก์ยกยกเงินไป โจทก์ไม่ใช่ผู้เสียหายฐานยกยก (ฎีกาที่ ๘๑๕/๒๕๓๕ (ป)) โจทก์ไม่ได้มอบหมายให้จำเลยที่ ๑ และที่ ๓ เป็นตัวแทนไปรับเงินจากบริษัท ท. และบริษัท ช. แต่อย่างใด การที่บริษัทดังกล่าวมอบเงินให้แก่จำเลยที่ ๑ และที่ ๓ เพื่อนำไปชำระให้แก่โจทก์ แต่จำเลยที่ ๑ และที่ ๓ ยกยกเงินไป โจทก์จึงไม่ใช่ผู้เสียหายในความผิดฐานยกยก (ฎีกาที่ ๓๖๔๗/๒๕๖๓)

ผู้ครอบครองทรัพย์สินที่ถูกยกยกก็เป็นผู้เสียหายได้ เช่น ผู้จัดการมรดก ซึ่งครอบครองดูแลทรัพย์สินมรดกแทนทายาท เป็นผู้เสียหายในความผิดฐานยกยกทรัพย์สินมรดก (ฎีกาที่ ๔๗/๒๕๑๙ (ป)) ผู้ให้เช่าซื้อและผู้เช่าซื้อต่างเป็นผู้เสียหายในความผิดฐานยกยก (คนหนึ่งในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์ อีกคนหนึ่งในฐานะผู้ครอบครองทรัพย์สิน) ดังนั้นแม้ผู้เช่าซื้อไปร้องทุกข์ในฐานะผู้รับมอบอำนาจ แต่ก็ถือว่าร้องทุกข์ในฐานะเป็นผู้เสียหายเองด้วย ผู้เช่าซื้อจึงขอถอนคำร้องทุกข์เองได้ เมื่อความผิดฐานยกยกทรัพย์สินเป็นความผิดต่อส่วนตัวและคดียังไม่ถึงที่สุด เมื่อปรากฏว่าก่อนศาลชั้นต้นมีคำสั่งรับฎีกา ผู้เสียหายที่ ๒ ถอนคำร้องทุกข์สิทธินำคดีอาญามาฟ้องยอมระงับไปตามมาตรา ๓๙ (๒) (ฎีกาที่ ๗๘๓๒/๒๕๕๖) **(ข้อสอบเนติบัณฑิตสมัยที่ ๗๓ ข้อ ๒ ประเด็นที่ ๒)**

แม้ผู้เสียหายจะเป็นคนต่างด้าวยังไม่อาจมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินได้จนกว่าจะขออนุญาตต่อรัฐมนตรี แต่ก็เป็นผู้เสียหายในความผิดฐานยกยกเงินค่าซื้อที่ดินนั้นได้ (ฎีกาที่ ๒๗๔๔/๒๕๖๒)

๖) ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ผู้ได้รับความเสียหายได้แก่ เจ้าของทรัพย์สิน (ฎีกาที่ ๑๒๗๘/๒๕๕๗) และผู้ครอบครองดูแลรักษาทรัพย์ (ฎีกาที่ ๗๔๗๗/๒๕๕๑) ลูกจ้างมีสิทธิเพียงเข้าพักอาศัยในระหว่างเป็นลูกจ้างเท่านั้น ไม่ถือว่าเจ้าของทรัพย์สินมอบหมายให้ลูกจ้างครอบครองดูแลทรัพย์ ลูกจ้างจึงไม่ใช่ผู้เสียหายในความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ (ฎีกาที่ ๓๕๒๓/๒๕๕๑) ผู้เสียหายที่ ๑ มีสิทธิใช้รถได้ในฐานะบุตร ไม่ปรากฏว่าบิดามอบหมายโดยตรงให้ผู้เสียหายที่ ๑ ครอบครองดูแลรักษาทรัพย์ ผู้เสียหายที่ ๑ จึงไม่ใช่ผู้เสียหาย **เมื่อผู้เสียหายที่แท้จริงไม่ได้ร้องทุกข์** พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจสอบสวน และพนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้อง (ฎีกาที่ ๙๒๗๐/๒๕๕๔) รถจักรยานยนต์คันเกิดเหตุเป็นของ ล. ซึ่งผู้เสียหายยืมมาจากเพื่อนรุ่นน้องมาใช้โดยไม่ปรากฏว่า ล. ซึ่งเป็นเจ้าของรถได้มอบหมายโดยตรงให้ผู้เสียหายเป็นผู้ครอบครองดูแลรักษาโดยอาศัยสิทธิของเจ้าของทรัพย์สิน ผู้เสียหายจึงไม่ใช่ผู้เสียหายในความผิดฐานร่วมกันทำให้เสียทรัพย์ (ฎีกาที่ ๓๕๗๘/๒๕๖๔) โจทก์รวมไม่ใช่เจ้าของรถยนต์คันอัยที่ได้รับความเสียหาย จึงไม่ใช่ผู้เสียหายที่จะร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีแก่จำเลยที่ ๒ ในข้อหาร่วมกันทำให้เสียทรัพย์ (ฎีกาที่ ๑๒๗๘/๒๕๕๗)

๗) ความผิดฐานบุกรุก ผู้เสียหายในความผิดฐานบุกรุก ไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น ผู้ครอบครองดูแลรักษาทรัพย์ก็เป็นผู้เสียหายได้ **แม้บ้านพักราชการครู**

ที่เกิดเหตุจะเป็นสถานที่ราชการ แต่เมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่าบ้านดังกล่าวเป็นเคหสถานที่อยู่อาศัยของ ศ. ดังนั้น ศ. ย่อมเป็นผู้ครอบครองดูแล **จึงเป็นผู้เสียหาย** มีอำนาจร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนได้โดยชอบ (ฎีกาที่ ๗๓๑๓/๒๕๕๑) ตามมาตรา ๒ (๔) ผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่อ้างว่าจำเลยกับพวกร่วมกันบุกรุก ทั้งได้ความจาก ป. ว่า พี่สาวของ ป. ให้ ป. ดูแลสวนแทน ป. อยู่กินกับโจทก์ร่วมได้ ๑๐ ปีเศษ และพักอาศัยอยู่ด้วยกันที่สวนที่เกิดเหตุ โจทก์ร่วมจึงเป็นผู้ดูแลสวนที่เกิดเหตุร่วมกับ ป. ด้วย โจทก์ร่วมในฐานะผู้ดูแลครอบครองสวนที่เกิดเหตุ จึงเป็นผู้เสียหายในความผิดฐานบุกรุก (ฎีกาที่ ๑๐๙๖๗/๒๕๕๔) ในกรณีเจ้าของทรัพย์สินถึงแก่ความตาย ทรัพย์สินดังกล่าวเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาททันที ทายาทเป็นผู้เสียหายในความผิดฐานบุกรุก (ฎีกาที่ ๑๐๕๔๘/๒๕๕๓) หากคนร้ายบุกรุกทรัพย์สินที่ผู้เช่าเช่าอยู่ ผู้เช่าซึ่งเป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินเป็นผู้เสียหายได้ (ฎีกาที่ ๑๓๕๕/๒๕๐๔) แต่ผู้อาศัยอยู่กับผู้เช่าอีกทอดหนึ่ง ไม่เป็นผู้เสียหายในความผิดฐานบุกรุก (ฎีกาที่ ๙๙๓/๒๕๔๙) **[หมายเหตุ** เนื่องจากความผิดฐานบุกรุกอสังหาริมทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๖๒ และบุกรุกเคหสถานตามมาตรา ๓๖๔ เป็นความผิดสำเร็จทันทีเมื่อเข้าไป การอยู่ต่อมาเป็นผลของการบุกรุกเท่านั้น ไม่เป็นความผิดต่อเนื่อง (ฎีกาที่ ๒๔๘๖/๒๕๓๙, ๔๗๕๘/๒๕๕๘) ดังนั้น ผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์หรือเคหสถานในขณะที่มีการบุกรุกเข้าไป **ย่อมเป็นผู้เสียหายในความผิดฐานบุกรุก** ถ้าต่อมาได้มีการโอนอสังหาริมทรัพย์หรือเคหสถานนั้นให้แก่ผู้อื่นไป แม้จำเลยยังคงอยู่ในอสังหาริมทรัพย์หรือเคหสถานดังกล่าว ก็ไม่ถือว่าผู้รับโอนเป็นผู้เสียหายในความผิดฐานบุกรุก ผู้รับโอนต้องฟ้องขับไล่ในทางแพ่งเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ยกเว้นเป็นการบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติหรือป่าไม้ซึ่งเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติหรือพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ ถือเป็นความผิดต่อเนื่องตลอดเวลาตราบเท่าที่ยังคงอยู่ในป่าดังกล่าว]

สาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ผู้เข้าไปครอบครองทรัพย์สิน ย่อมไม่ใช่ผู้เสียหายในความผิดฐานบุกรุก โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยในความผิดฐานบุกรุก (ฎีกาที่ ๙๒๘/๒๕๒๐ (ป)) โจทก์ไม่ใช่ผู้มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองใน**ที่ป่าสงวนแห่งชาติ**ที่โจทก์ได้รับอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัย ที่ดินดังกล่าวจึงยังไม่ใช่ของโจทก์ แม้จำเลยจะเข้ายึดถือครอบครองก็ยังฟังไม่ได้ว่าเป็นการรบกวนกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองของโจทก์โดยตรง โจทก์จึงไม่ใช่ผู้เสียหายและไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๖๒ (ฎีกาที่ ๖๒๕๖/๒๕๕๙) แต่ถ้าที่ดินพิพาทดังกล่าวเป็นที่ดินที่อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.) ผู้ครอบครองที่ดินอยู่ก่อนแล้วย่อมเป็นผู้เสียหายในความผิดฐานบุกรุกได้ (ฎีกาที่ ๑๕๙๓๓/๒๕๕๗)

อย่างไรก็ตาม แม้ที่ดินจะเป็นที่สาธารณะ ซึ่งผู้ครอบครองอ้างเป็นผู้เสียหายในความผิดฐานบุกรุกไม่ได้ แต่เป็นผู้เสียหายในความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินได้ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า

เมื่อโจทก์ร่วมเป็นผู้ครอบครองอยู่และได้ปลูกต้นไม้ไว้ การที่จำเลยตัดฟันต้นไม้ดังกล่าว โจทก์ร่วมย่อมได้รับความเสียหาย จึงมีอำนาจร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีแก่จำเลย **ข้อหาทำให้เสียหายได้** (ฎีกาที่ ๕๓๑๐/๒๕๓๐) แม้โจทก์ปลูกต้นไม้และบ้านพักอาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า แต่ในระหว่างราษฎรด้วยกัน หากโจทก์เป็นผู้ครอบครองย่อมได้รับความคุ้มครองในฐานะปัจเจกบุคคลตามหลักกฎหมายแพ่ง เพราะต้นไม้และบ้านพักอาศัยไม่ใช่ทรัพย์สินที่มีไว้ในครอบครองเป็นความผิด ผู้ใดจะวางเพลิงเผาต้นไม้และบ้านพักอาศัยหรือทำให้เสียหายของผู้อื่นไม่ได้ โจทก์จึงเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยในความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๑๗, ๒๑๘ (๑), ๓๕๙ (๔) (ฎีกาที่ ๑๗๒๐๙/๒๕๕๕)

ฎีกาที่ ๓๐๔๙/๒๕๖๑ จำเลยที่ ๑ เข้าครอบครองทำประโยชน์ที่ดินพิพาทก่อนที่โจทก์ร่วมจะได้สิทธิการเช่าที่ดินพิพาทจากสำนักงานธนารักษ์พื้นที่ โดยจำเลยที่ ๑ ไม่ได้รับอนุญาตจากสำนักงานธนารักษ์พื้นที่ ถือว่าการกระทำของจำเลยที่ ๑ เป็นการบุกรุกบริเวณการครอบครองที่ราชพัสดุที่อยู่ในความดูแลของสำนักงานธนารักษ์พื้นที่ เป็นความผิดสำเร็จแล้ว การที่จำเลยที่ ๑ ยังคงครอบครองที่ดินพิพาทอยู่ต่อมา **จึงเป็นผลของการบุกรุก** แม้การครอบครองของจำเลยที่ ๑ ยังคงกระทำต่อเนื่องกันจนถึงวันที่โจทก์ร่วมได้สิทธิครอบครองโดยการเช่าที่ดินพิพาทจากสำนักงานธนารักษ์พื้นที่ **แต่ก็เป็นหลังจากการกระทำความผิดฐานบุกรุกสำเร็จแล้ว** ก็ไม่ถือว่าโจทก์ร่วมเป็นผู้เสียหาย

ความผิดฐานบุกรุกตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๖๒ เป็นความผิดอันยอมความได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๖๖ พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนได้ต่อเมื่อมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๒๑ วรรคสอง เมื่อโจทก์ร่วมมิใช่ผู้เสียหาย ไม่มีสิทธิร้องทุกข์ ไม่มีสิทธิขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ การสอบสวนจึงไม่ชอบ ส่งผลให้พนักงานอัยการโจทก์ ไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยที่ ๑ ในความผิดฐานบุกรุกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๒๐

๘) ความผิดฐานฉ้อโกง เจ้าของทรัพย์และผู้ครอบครองแทนเจ้าของทรัพย์เป็นผู้เสียหาย ในความผิดฐานฉ้อโกงได้ (ฎีกาที่ ๖๖๐๐/๒๕๔๙) ความผิดฐานฉ้อโกง กฎหมายมุ่งคุ้มครองผู้ถูกลอกหลวงด้วย ซึ่งในกรณีนี้คือเจ้าของร้านขายโทรศัพท์เคลื่อนที่ซึ่งถูกลอกหลวง ส่วนที่ผู้เสียหายที่ ๒ ต้องจ่ายเงินให้แก่ร้านขายโทรศัพท์เคลื่อนที่แทนจำเลยกับพวกนั้นเป็นไปตามสัญญาที่ผู้เสียหายที่ ๒ มีกับร้านขายโทรศัพท์เคลื่อนที่ซึ่งเป็นสถานที่รับบริการใช้บัตรเครดิต ความเสียหายที่ผู้เสียหายที่ ๒ ได้รับเป็นความเสียหายในทางแพ่ง ไม่ใช่ความเสียหายที่ได้รับจากการที่ถูกจำเลยกับพวกหลอกหลวงหรือปกปิดข้อเท็จจริง (ฎีกาที่ ๔๒๔๓/๒๕๕๕) จำเลยมีที่นา

แต่หลอกว่ามีสวนส้ม จนโจทก์หลงเชื่อรับซื้อฝากและจ่ายเงินให้จำเลยไป ถือว่าจำเลยมีเจตนา
 ขโมยโจทก์โดยตรง โจทก์ได้รับความเสียหาย จึงเป็นผู้เสียหายในความผิดฐานขโมย (ฎีกาที่
 ๑๙๓๑/๒๕๑๔) หากหลอกหลวงบุคคลหนึ่ง แต่กลับมีบุคคลอื่นหลงเชื่อโดยจำเลยไม่ได้
 มีเจตนาที่จะหลอกหลวงด้วย เช่น จำเลยพูดหลอกหลวงโจทก์ร่วมที่ ๑ เท่านั้น มิได้หลอกหลวง
 โจทก์ร่วมที่ ๒ หรือเจตนาให้ได้ทรัพย์สินจากโจทก์ร่วมที่ ๒ การที่โจทก์ร่วมที่ ๒ รับฟังเรื่องราว
 จากโจทก์ร่วมที่ ๑ แล้วหลงเชื่อว่าเป็นความจริงและประสงค์ร่วมลงทุนกับโจทก์ร่วมที่ ๑ ด้วย
 โดยโอนเงินผ่านธนาคารเข้าบัญชีโจทก์ร่วมที่ ๑ เพื่อส่งมอบให้แก่จำเลยนั้น ไม่ได้เกิดจากการ
 กระทำความผิดทางอาญาของจำเลยต่อโจทก์ร่วมที่ ๒ โจทก์ร่วมที่ ๒ จึงไม่เป็นผู้เสียหายในคดีนี้
 (ฎีกาที่ ๖๙๖๙/๒๕๕๕) (ข้อสอบอัยการผู้ช่วย (สนามใหญ่) ตุลาคม ๒๕๕๗) แต่การจะเป็น
 ผู้เสียหายฐานขโมยได้ ความเสียหายนั้นต้องเป็นผลโดยตรงจากการถูกหลอกหลวง การที่
 จำเลยที่ ๒ ได้ยื่นฟ้องโจทก์เป็นการกระทำอีกส่วนหนึ่งต่างหาก มิใช่การกระทำในคดีนี้ ถึงแม้
 โจทก์จะได้รับความเสียหายจากการถูกฟ้อง ความเสียหายดังกล่าวก็มิใช่ความเสียหายโดยตรง
 ในความผิดฐานขโมย โจทก์จึงมิใช่ผู้เสียหายในความผิดฐานขโมย (ฎีกาที่ ๑๓๕๗/๒๕๓๓)

หลอกหลวงโรงแรมแล้ว แต่ยังไม่ได้รับทรัพย์สินไปจากโรงแรม ผิดพยายามขโมย

ฎีกาที่ ๙๐๙๓/๒๕๕๘ จำเลยเป็นพนักงานแผนกห้องอาหารของบริษัท ก. ซึ่งประกอบ
 กิจการโรงแรม มีหน้าที่นำใบเสร็จรับเงินไปเรียกเก็บเงินจากลูกค้าที่สั่งอาหารและเครื่องดื่มแล้ว
 นำเงินค่าอาหารและเครื่องดื่มดังกล่าวส่งให้โรงแรม การที่จำเลยนำใบเสร็จรับเงินที่ใช้เรียกเก็บ
 เงินไปแล้วมาลงวันที่และเขียนรายการใหม่ แล้วนำไปเรียกเก็บเงินจากลูกค้ารายใหม่ ก็เพื่อ
 ไม่ต้องนำเงินจำนวนที่จำเลยเรียกเก็บใหม่ดังกล่าวส่งมอบให้แก่ทางโรงแรมเพราะไม่มีหลักฐาน
 การรับเงินที่แท้จริงและเก็บเงินจำนวนนั้นไว้เพื่อประโยชน์ของตนเอง ผู้ที่ได้รับผลกระทบจาก
 การกระทำของจำเลยคือโรงแรมที่ต้องเสียค่าแรงงานและค่าอาหาร เมื่อลูกค้าไม่ยอมชำระเงิน
 ค่าอาหาร บริษัท ก. จึงเป็นผู้เสียหายจากการกระทำผิดฐานพยายามขโมย

ข้อสังเกต

จำเลยลงมือหลอกหลวงโรงแรมแล้ว (หลอกหลวงด้วยการปลอมใบเสร็จรับเงิน) แต่ยังไม่ได้นำ
 เงินไปจากลูกค้าของโรงแรม เท่ากับยังไม่ได้ทรัพย์สินไปจากโรงแรม (เพราะจำเลยต้องรับเงิน
 ในฐานะเป็นตัวแทนของโรงแรม เงินจะตกเป็นของโรงแรมทันทีเมื่อลูกค้าชำระเงินให้จำเลย)
 จำเลยผิดพยายามขโมยเงินโรงแรม

ใช้เช็คปลอมไปขึ้นเงินกับธนาคาร ถือเป็นการขโมยเงินธนาคาร มิใช่ลักทรัพย์ของ
 เจ้าของบัญชีที่มีเงินอยู่ในธนาคาร

ฎีกาที่ ๖๘๗/๒๕๖๓ การที่จำเลยที่ ๑ ปลอมเช็คและนำเช็คปลอมไปเบิกเงินจากธนาคาร ก. เป็นการแสดงข้อความอันเป็นเท็จว่า ลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายเป็นลายมือชื่อที่แท้จริงของผู้เสียหายที่ ๒ ซึ่งเป็นกรรมการผู้มีอำนาจกระทำการแทนผู้เสียหายที่ ๑ **เงินที่จำเลยที่ ๑ ได้รับไปจึงเป็นเงินของธนาคาร ก. ที่จำเลยที่ ๑ ได้มาจากการหลอกลวง** มิใช่เงินของผู้เสียหายที่ ๑ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๗๒ จำเลยจึงไม่มีความผิดฐานลักเงินของผู้เสียหายที่ ๑ แต่เป็นความผิดฐานฉ้อโกงธนาคาร ก. เมื่อโจทก์ฟ้องว่าจำเลยที่ ๑ ลักเงินของผู้เสียหายที่ ๑ แต่ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในทางพิจารณาฟังไม่ได้ว่าจำเลยที่ ๑ ลักเงินผู้เสียหายที่ ๑ แต่ฟังได้ว่าการกระทำของจำเลยที่ ๑ เป็นการฉ้อโกงธนาคาร ก. **เป็นความผิดต่อผู้เสียหายต่างคนจากที่โจทก์บรรยายฟ้อง** จึงเป็นข้อเท็จจริงแตกต่างจากที่กล่าวในฟ้องในข้อสาระสำคัญ ไม่อาจลงโทษจำเลยที่ ๑ ฐานฉ้อโกงได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๙๒ วรรคสอง และไม่อาจสั่งให้จำเลยที่ ๑ คืนเงินแก่ผู้เสียหายที่ ๑ ได้

ข้อสังเกต กรณีนี้เป็นวิธีเฉพาะการฝากเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๗๒ เมื่อธนาคารรับฝากเงินไว้แล้ว เงินที่ฝากก็เป็นกรรมสิทธิ์ของธนาคารทันที ธนาคารมีหน้าที่คืนเงินให้ครบจำนวนเท่านั้น เมื่อจำเลยหลอกลวงเอาเงินไปจากบัญชีธนาคาร ก็เท่ากับหลอกลวงธนาคารและการหลอกลวงนั้นได้ไปซึ่งทรัพย์สินของธนาคาร จึงเป็นความผิดฐานฉ้อโกงเงินธนาคาร และธนาคารเป็นผู้เสียหายในความผิดฐานฉ้อโกง (สำหรับความผิดฐานใช้เอกสารปลอมตามมาตรา ๒๖๔ ประกอบมาตรา ๒๖๖ ถือว่าธนาคารเป็นผู้เสียหายด้วย แต่ในส่วนของการปลอมเอกสารตามมาตรา ๒๖๖ (๔) ถือว่าเจ้าของบัญชีเป็นผู้เสียหาย)

มีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า ฎีกานี้จำเลยใช้เอกสารปลอมไปหลอกลวงธนาคารโดยตรง ไม่ได้หลอกลวงเจ้าของบัญชี แม้สุดท้ายจะได้เงินนั้นไปจากบัญชีของเจ้าของบัญชีก็ตาม ธนาคารก็ต้องรับผิดชอบต่อเจ้าของบัญชีนั่น ธนาคารจึงเป็นผู้เสียหายในความผิดฐานฉ้อโกง (ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยในทำนองเดียวกันนี้ในฎีกาที่ ๑๔๖๒-๑๔๖๓/๒๕๒๓) ถ้าข้อเท็จจริงเปลี่ยนใหม่เป็นว่าจำเลยหลอกลวงเจ้าของบัญชีจนได้สมุดบัญชีกับเอกสารทุกอย่างที่จำเป็นในการเบิกถอนเงิน (ไม่ได้ปลอมเอกสารใดแล้วนำมาหลอกลวงธนาคาร) ธนาคารก็ต้องจ่ายเงินไปตามคำสั่งของเจ้าของบัญชี เจ้าของบัญชีก็ต้องรับผิดชอบ เจ้าของบัญชีเป็นผู้เสียหายในความผิดฐานฉ้อโกง (ธนาคารไม่ต้องรับผิดชอบเพราะจ่ายเงินไปถูกต้อง) ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยคดีเรื่องหนึ่งซึ่งพอเทียบเคียงได้ “การที่จำเลยรับอาสาว่าจะนำบัตรบริการเงินด่วนของผู้เสียหายไปตรวจสอบยอดเงินในบัญชีเงินฝากแต่กลับนำบัตรบริการเงินด่วนดังกล่าวไปเบิกถอนเงินจากตู้ เอ.ที.เอ็ม. ของธนาคาร เป็นพฤติการณ์ที่ถือได้ว่าจำเลยหลอกลวงเอาบัตรบริการเงินด่วนของผู้เสียหายเพื่อนำไปใช้เบิกถอนเอาเงินจากตู้ เอ.ที.เอ็ม. และการที่จำเลยใช้บัตรบริการเงินด่วนของผู้เสียหายเบิกถอนเงินถือได้ว่าเงินที่จำเลยเบิกถอนจากตู้ เอ.ที.เอ็ม. เป็นเงินของผู้เสียหาย

การกระทำของจำเลยจึงเป็นความผิดฐานฉ้อโกงผู้เสียหาย แม้โจทก์จะฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยในความผิดฐานลักทรัพย์ แต่ทางพิจารณาได้ความว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดฐานฉ้อโกง ศาลก็ลงโทษจำเลยฐานฉ้อโกงได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๙๒ วรรคสาม” (ฎีกาที่ ๖๗๑/๒๕๓๙)

ถ้าจำเลยไม่ได้หลอกหลวงเอาบัตรไป แต่แย่งการครอบครองไป แม้เอาไปกดเงินออกจากบัญชีผู้เสียหาย ธนาคารก็ไม่ต้องรับผิดชอบ ส่วนเจ้าของบัญชีก็เป็นผู้เสียหายในความผิดฐานลักทรัพย์ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า จำเลยลักบัตร เอ.ที.เอ็ม ไปถอนเงินสดจากบัญชีผู้เสียหาย จำเลยผิดมาตรา ๑๘๘, ๓๓๔ กระมหนึ่ง เจ้าของบัตรหรือเจ้าของบัญชีเป็นผู้เสียหายในความผิดทั้งสองข้อหา (ฎีกาที่ ๔๖๔/๒๕๕๑)

๙) ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ ฐานโกงเจ้าหนี้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๙ ผู้ได้รับความเสียหาย คือ **ผู้รับจำนำ** ส่วนฐานโกงเจ้าหนี้ตามมาตรา ๓๕๐ ผู้ได้รับความเสียหาย คือ **เจ้าหนี้ในขณะที่มีการย่ำ ซ่อนเร้น หรือโอนทรัพย์สินไป** ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เช่น โจทก์มีหนังสือแจ้งจำเลยว่าหากไม่ชำระหนี้ภายในเวลากำหนด ๒๐ วัน จะดำเนินการตามกฎหมาย แสดงว่าโจทก์จะใช้สิทธิเรียกร้องทางศาลแล้ว การที่จำเลยขายที่ดินแปลงเดียวที่มีอยู่ ย่อมทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย โจทก์จึงเป็นผู้เสียหายฟ้องจำเลยฐานโกงเจ้าหนี้ได้ (ฎีกาที่ ๔๓๘๐/๒๕๕๗) **ข้อสังเกต** ฎีกานี้วินิจฉัยในประเด็นผู้เสียหายเท่านั้น ส่วนการกระทำของจำเลยจะเป็นความผิดฐานโกงเจ้าหนี้หรือไม่ ก็ต้องพิสูจน์กันไป มีฎีกาที่ศาลวินิจฉัยว่า เมื่อคดีแพ่งที่โจทก์อ้างเป็นมูลเหตุฟ้องฐานโกงเจ้าหนี้ ศาลพิพากษาถึงที่สุดแล้วว่าจำเลยไม่ได้เป็นหนี้โจทก์ ก็ย่อมมีผลทำให้โจทก์จำเลยไม่มีมูลหนี้ต่อกัน เท่ากับโจทก์จำเลยไม่ได้เป็นเจ้าหนี้ลูกหนี้กัน จึงไม่อาจกระทำความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ได้ (ฎีกาที่ ๔๘๖๔/๒๕๖๒)

ความเป็นผู้เสียหายให้พิจารณาในขณะที่มีการกระทำความผิด มิใช่ในขณะที่ฟ้องคดี แม้ขณะที่โจทก์ฟ้องคดีนี้โจทก์โอนสิทธิเรียกร้องตามคำพิพากษาในคดีแพ่งให้แก่บริษัท บ. แล้วก็ตาม แต่วันที่จำเลยกระทำความผิดโจทก์ยังเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีดังกล่าว เมื่อจำเลยโอนขายที่ดินของจำเลยให้แก่ บ. เพื่อมิให้โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับชำระหนี้ทั้งหมดหรือบางส่วน โจทก์จึงเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ของจำเลย โจทก์ย่อมอยู่ในฐานะผู้เสียหายและมีอำนาจฟ้องจำเลยได้ (ฎีกาที่ ๘๗๘๒/๒๕๕๘) (**ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๗๐ ข้อ ๑ ประเด็นที่ ๑**)

[สรุปว่า ความผิดฐานลักทรัพย์ ยักยอกทรัพย์ ทำให้เสียทรัพย์ และบุกรุก บุคคลที่ได้รับความเสียหายคือ เจ้าของทรัพย์หรือผู้ครอบครองทรัพย์ ส่วนความผิดฐานฉ้อโกง ผู้ได้รับความเสียหายคือ เจ้าของทรัพย์หรือผู้ถูกหลอกหลวง ส่วนความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ ถ้าโกงเจ้าหนี้

ตามมาตรา ๓๔๙ ผู้ได้รับความเสียหายคือ ผู้รับจำนำ แต่ฐานโกงเจ้าหนี้ตามมาตรา ๓๕๐ ผู้ได้รับความเสียหายคือ เจ้าหนี้ในขณะที่มีการกระทำความผิด]

๑๐) ความผิดฐานปลอมเอกสาร ผู้ได้รับความเสียหายคือ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเอกสารปลอมหรือจากการที่ผู้อื่นปลอมลายมือชื่อของตน (ฎีกาที่ ๑๔๗๙๓/๒๕๕๕) มีผู้ปลอมสัญญาจะซื้อขายโดยมีการปลอมลายมือชื่อของโจทก์ร่วมในฐานะผู้จะขายแล้วนำเอกสารปลอมดังกล่าวไปใช้ติดต่อขอกู้เงินจากธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) ย่อมทำให้โจทก์ร่วมได้รับความเสียหายฐานปลอมเอกสารสิทธิและใช้เอกสารสิทธิปลอม โจทก์ร่วมย่อมเป็นผู้เสียหายมีอำนาจยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการได้ (ฎีกาที่ ๑๕๓๑๕/๒๕๕๗) การปลอมโฉนดที่ดินทำโดยนำโฉนดที่ดินฉบับที่เก็บรักษาไว้ที่สำนักงานที่ดินไปถ่ายเอกสาร มิใช่การปลอมจากโฉนดที่ดินที่ ก. มอบไว้ให้โจทก์ยึดถือไว้เป็นประกันเงินกู้ เป็นแบบในการปลอมแต่ก็ถือว่าเป็นการกระทำที่มีผลต่อโจทก์ เพราะผู้ปลอมมีเจตนาให้เป็นการปลอมโฉนดที่ดินที่ ก. มอบไว้ให้แก่โจทก์ โจทก์จึงได้รับความเสียหายโดยตรงจากการปลอมและใช้เอกสารปลอม และเป็นผู้เสียหายในความผิดฐานร่วมกันปลอมและร่วมกันใช้เอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการ (ฎีกาที่ ๑๐๐๖๖/๒๕๕๗) จำเลยนำบัตรเอทีเอ็มหรือบัตรเครดิตปลอมไปใช้ ธนาคารเจ้าของบัตรเป็นผู้เสียหายโดยตรงจากความผิดฐานใช้เอกสารปลอม มีอำนาจร้องทุกข์คดีนี้ได้ (ฎีกาที่ ๗๐๐๑/๒๕๔๔) จำเลยปลอมใบถอนเงินของธนาคารโจทก์ร่วม จนพนักงานโจทก์ร่วมหลงเชื่อว่าเป็นเอกสารสิทธิที่แท้จริง เป็นเหตุให้โจทก์ร่วมต้องจ่ายเงินตามใบถอนเงินปลอมให้แก่จำเลย โจทก์ร่วมจึงเป็นผู้เสียหาย (ฎีกาที่ ๗๒๙๕/๒๕๕๔) ในกรณีการรับฝากเงิน เงินที่ฝากย่อมเป็นของธนาคาร การที่จำเลย (พนักงานธนาคาร) ปลอมลายมือชื่อเจ้าของบัญชีเบิกถอนเงินออกไป ธนาคารเป็นผู้เสียหายฐานลักทรัพย์ ฐานปลอมเอกสารและใช้เอกสารปลอม (ฎีกาที่ ๖๑๓/๒๕๔๐)

ฎีกาที่ ๖๒๒๕/๒๕๖๑ ภายหลังจากที่จำเลยปลอมสำเนาบัตรประจำตัวข้าราชการกลาโหมแล้วจำเลยนำไปประกอบกับคำร้องขอประกันตัว จ. กับพวกต่อร้อยตำรวจเอก พ. และ พันตำรวจโท ธ. แม้หลักประกันที่ใช้ประกันตัว จ. กับพวกจะเป็นเงินสดของ จ. กับพวก และ จ. กับพวกไม่เคยผิดสัญญาประกันก็ตาม แต่เมื่อจำเลยนำเอกสารราชการปลอมดังกล่าวไปใช้ต่อร้อยตำรวจเอก พ. และ พันตำรวจโท ธ. เป็นเหตุให้บุคคลทั้งสองหลงเชื่อและอนุญาตให้ประกันตัว จ. กับพวก ซึ่งหากร้อยตำรวจเอก พ. และ พันตำรวจโท ธ. ทราบว่าเอกสารดังกล่าวเป็นเอกสารราชการปลอม คงไม่อนุญาตให้ประกันตัว จ. กับพวก บุคคลทั้งสองจึงเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒ (๔) และไม่มีบทบัญญัติตามกฎหมายข้อใดบัญญัติว่าในคดีที่มีผู้เสียหายหลายราย ผู้เสียหายทุกรายต้องร้องทุกข์จึงจะทำให้พนักงาน

สอบสวนมีอำนาจสอบสวน (แม้ผู้เสียหายบางรายร้องทุกข์ พนักงานสอบสวนก็มีอำนาจสอบสวนแล้ว) ประกอบกับความผิดฐานปลอมเอกสารราชการ ความผิดฐานใช้เอกสารราชการปลอม และความผิดฐานใช้ยศโดยไม่มีสิทธิ มีใช้คดีความผิดต่อส่วนตัว แม้ไม่มีผู้ใดร้องทุกข์ พนักงานสอบสวนก็มีอำนาจสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๒๑ โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องคดีนี้ต่อศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๒๐

ฎีกาที่ ๔๒๒๕/๒๕๕๙ การที่จำเลยนำ ส.ป.ก. ๔-๐๑ ไปถ่ายสำเนาแล้วลบชื่อบิดา จำเลยผู้ได้รับอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์เดิมและเปลี่ยนเป็นชื่อจำเลย แล้วนำไปขายให้แก่ น. กับ จ. ทั้งที่จำเลยรับกับโจทก์แล้วว่าจะไม่จำหน่ายที่ดินดังกล่าว เห็นว่า ที่ดินพิพาทอยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมยังเป็นของรัฐ เพียงแต่รัฐนำที่ดินมาจัดสรรให้ประชาชนครอบครองทำกินเท่านั้น การกระทำของจำเลยดังกล่าวไม่ก่อให้เกิด น. และ จ. มีสิทธิใดๆ ในที่ดินพิพาท แม้จำเลยรับรองต่อโจทก์ว่าจะไม่จำหน่ายที่ดินพิพาท โจทก์ก็มีผู้ได้รับความเสียหายจากการที่จำเลยปลอมและใช้เอกสารปลอม

แม้จำเลยมีภาระผูกพันที่ต้องชำระเงินค่าที่ดินคืนแก่โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ แต่การที่จำเลยโอนที่ดินพิพาทซึ่งอยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมให้แก่ น. และ จ. ซึ่งที่ดินพิพาทไม่ใช่ของจำเลยหรือของบิดาจำเลย จึงมิใช่การโอนไปซึ่งทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๕๐ ไม่เป็นความผิดฐานโกงเจ้าหนี้

๑๑) ความผิดฐานพรากเด็กหรือพรากผู้เยาว์ กฎหมายมุ่งคุ้มครองอำนาจปกครองดูแล ฉะนั้น บุคคลผู้ได้รับความเสียหายคือ บิดามารดา ผู้ปกครองหรือผู้ดูแล ไม่ใช่ตัวเด็กหรือผู้เยาว์ที่ถูกพราก (ฎีกาที่ ๗๒๓๘/๒๕๔๙) (แต่เด็กหรือผู้เยาว์ก็เป็นผู้เสียหายในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ฐานกระทำอนาจาร และฐานพาผู้อื่นไปเพื่อการอนาจาร) แม้ผู้ร้องมิใช่บิดาโดยชอบด้วยกฎหมายของผู้เยาว์ แต่ผู้ร้องก็เป็นผู้ดูแลผู้เยาว์ ก็ถือว่าผู้ร้องเป็นผู้เสียหายโดยตรงในความผิดฐานพรากผู้เยาว์ ผู้ร้องจึงมีสิทธิยื่นคำร้องตามมาตรา ๔๔/๑ ได้ (ฎีกาที่ ๕๙๘๙/๒๕๔๘, ๘๔๒๐-๘๔๒๑/๒๕๕๘) ดังนั้นถ้ามีการกระทำผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราและพรากผู้เยาว์ไปเพื่อการอนาจาร บิดาไม่ชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิยื่นคำร้องตามมาตรา ๔๔/๑ ได้เฉพาะความผิดฐานพรากผู้เยาว์ ส่วนความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา จะต้องเป็นตัวผู้เยาว์หรือผู้แทนโดยชอบธรรมเท่านั้นที่มีสิทธิยื่นคำร้อง เว้นแต่ผู้เยาว์ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม บิดาไม่ชอบด้วยกฎหมายก็อาจร้องขอต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญานั้นขอให้ตั้งตนเองเป็นผู้แทนเฉพาะคดีได้ เมื่อศาลตั้งแล้วก็มีสิทธิยื่นคำร้องขอแทนผู้เยาว์ในข้อหาที่ผู้เยาว์เป็นผู้เสียหายได้

๑๒) ความผิดฐานหมิ่นประมาท คือ ผู้ที่ถูกกล่าวพาดพิงถึงซึ่งต้องเจาะจงได้ว่าหมายถึงใคร แม้ไม่จำต้องระบุชื่อออกมาตรงๆ ก็ตาม เช่น กล่าวถึงผู้สมัครรับเลือกตั้งคนหนึ่ง

ที่เป็นเนติบัณฑิต เคยเป็นนายอำเภอ เคยสอบไปแข่งขันรับทุนต่างประเทศ แม้ไม่ระบุชื่อ แต่ก็หมายถึงผู้เสียหายซึ่งมีลักษณะตรงตามนั้นมากกว่าคนอื่น (ฎีกาที่ ๔๙๙/๒๔๘๑) ระบุชื่อผู้เสียหายในหนังสือพิมพ์ตอนแรก แม้ไม่ระบุชื่อตอนหลัง แต่เมื่ออ่านประกอบกันแล้วก็หมายถึงผู้เสียหายที่ถูกระบุชื่อในตอนแรกนั่นเอง เป็นหมิ่นประมาทผู้เสียหาย (ฎีกาที่ ๖๒๓/๒๕๒๔) ในกรณีหมิ่นประมาทผู้อื่นซึ่งอยู่ในกลุ่มบุคคลหรือคณะบุคคล ถ้าไม่สามารถเข้าใจได้ว่าหมายถึงใคร ก็ไม่อาจมีตัวผู้ถูกใส่ความได้ เช่น จำเลยกล่าวว่าแพทย์ใจทรามในโรงพยาบาลศิริราช หมายถึงแพทย์ชายคนหนึ่งซึ่งไม่รู้เป็นใคร ไม่ได้หมายความว่าแพทย์ทุกคนในโรงพยาบาลศิริราช แพทย์คนใดจะมาร้องทุกข์ไม่ได้ (ฎีกาที่ ๑๓๒๕/๒๔๙๘) กล่าวถึงบุคคลบางคนในพรรคประชาธิปัตย์ไม่ได้ กล่าวถึงทุกคน ฉะนั้น คนหนึ่งคนใดจะฟ้องไม่ได้ (ฎีกาที่ ๕๖/๒๔๙๐) กล่าวหาของปราปรามโดยไม่ระบุว่าเป็นตำรวจคนใดในกองปราปรามโดยเฉพาะ ตำรวจสังกัดกองปราปรามคนใดจะฟ้องไม่ได้ (ฎีกาที่ ๓๑๖๗/๒๕๔๕) กล่าวหา “กองทัพ” โดยไม่ระบุว่าเป็นกองทัพบก กองทัพเรือ หรือกองทัพอากาศ จะถือว่าจำเลยใส่ความหมิ่นประมาทกองทัพบกโดยเฉพาะไม่ได้ (ฎีกาที่ ๓๙๕๔/๒๕๓๙) แต่ถ้าเจตนาใส่ความทุกคนในกลุ่มบุคคลหรือคณะบุคคลนั้น คนใดคนหนึ่งก็เป็นผู้ถูกใส่ความได้ เช่น กล่าวหาเย็นย่นว่าแพทย์ทุกคนในโรงพยาบาลศิริราชเป็นคนไม่ดี หรือกล่าวหาเย็นย่นว่าคนในพรรคประชาธิปัตย์ทั้งหมดเป็นคนไม่ดี เป็นหมิ่นประมาททุกคนได้ หรือหมิ่นประมาทกรรมการประมุขงานซึ่งมี ๔ คน เป็นหมิ่นประมาททุกคน (ฎีกาที่ ๓๓๔-๓๓๕/๒๔๘๙) กล่าวหาพระทั้งวัดซึ่งมี ๖ รูป เป็นหมิ่นประมาททุกคน (ฎีกาที่ ๗๘๕/๒๔๙๖) กล่าวหาทนายความเมืองร้อยเอ็ดเป็นนกสองหัวซึ่งทนายความมี ๑๐ คน เป็นหมิ่นประมาททนายความทั้ง ๑๐ คนได้ (ฎีกาที่ ๒๙๕/๒๕๐๕) ศาสตราจารย์จิตติฯ อธิบายเพิ่มเติมว่า หากจำนวนคนในกลุ่มมีมากเกินไป เช่น กล่าวหาว่าทนายความทุกคนในประเทศเป็นคนโกง แม้จะเป็นถ้อยคำที่ยืนยันถึงทนายความทุกคน แต่เป็นที่เห็นได้ว่าเป็นไปไม่ได้ที่ทนายความทุกคนจะเป็นคนเช่นนั้น ไม่มีใครฟังแล้วคิดว่าทนายความทุกคน ไม่เป็นหมิ่นประมาททนายความทุกคน (จิตติ ติงศรัทีย, ๒๕๕๓ : ๔๐๒)

๑๓) ความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.

๒๕๓๔ ผู้ที่ได้รับความเสียหายคือ ผู้ทรงเช็คคนสุดท้าย (ฎีกาที่ ๕๕๒๖/๒๕๕๒) รับเช็คผู้ถือจากผู้ส่งจ่ายแล้วโอนต่อไปโดยไม่สลักหลัง เมื่อผู้ทรงคนสุดท้ายนำเช็คไปเข้าบัญชี ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน ผู้ทรงคนสุดท้ายเป็นผู้เสียหาย ไม่ใช่ผู้โอน (ฎีกาที่ ๑๗๕๖/๒๕๑๙) และต้องเป็นผู้ทรงเช็คในขณะที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน (ฎีกาที่ ๒๗๕๒/๒๕๓๑) โจทก์สลักหลังโอนเช็คไปแล้ว ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน โจทก์ไม่ใช่ผู้ทรง จึงไม่ใช่ผู้เสียหาย (ฎีกาที่ ๒๑๓๓/๒๕๒๐) แม้โจทก์จะรับโอนเช็คกลับคืนมาแล้วชำระเงินให้แทน โจทก์ก็ไม่ใช่ผู้ทรงเช็คขณะธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน ไม่เป็นผู้เสียหาย (ฎีกาที่ ๑๐๑๘/๒๕๒๒, ๕๔๐๗/๒๕๔๖)

ผู้เสียหายโดยนิตินัย

แม้บุคคลนั้นได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญา แต่การจะเป็นผู้เสียหายตามนัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒ (๔) นี้ได้ **บุคคลนั้นจะต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยด้วย** กล่าวคือ จะต้องไม่มีส่วนร่วมหรือรู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิดนั้น ไม่ว่าจะเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน รวมทั้งจะต้องไม่มีส่วนในการกระทำความผิดอยู่ด้วย ถ้ามีส่วนร่วมในการกระทำความผิด ก็ไม่ถือเป็นผู้เสียหายตามความหมายนี้ หรืออาจใช้คำว่า “มิใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัย” ก็ได้ เช่น โจทก์ใช้ผู้อื่นทำป้ายวงกลมแสดงการเสียภาษีปลอม ถือว่าโจทก์เป็นผู้ใช้ให้กระทำความผิด โจทก์มิใช่ผู้เสียหายตามมาตรา ๒ (๔) ไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยในความผิดฐานฉ้อโกง (ฎีกาที่ ๑๕๗๓/๒๕๒๐) จำเลยกับพวกใช้อุบายหลอกลวงผู้เสียหายด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จว่ามีพระอาจารย์ดีบอกหว่านได้ เคยบอกหว่านแก่พวกของจำเลย ถูกสลากกินรวบได้เงินนับล้านมาแล้ว ผู้เสียหายหลงเชื่อจึงไปขอให้พระอาจารย์ (ซึ่งเป็นพวกของจำเลยที่ปลอมตัวเป็นพระ) บอกเบอร์หว่านและมอบเงินให้แก่จำเลยเพื่อนำไปซื้อสลากกินรวบตามเลขที่พระอาจารย์บอก ดังนี้ การกระทำของผู้เสียหายจึงเป็นการร่วมกับจำเลยในการนำเงินไปซื้อสลากกินรวบอันเป็นการพนันทรัพย์สินที่ผิดกฎหมาย **ถือว่าผู้เสียหายเป็นผู้ใช้ให้จำเลยกระทำความผิดอาญา** จึงมิใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัยที่จะมีสิทธิร้องทุกข์ขอให้เจ้าพนักงานนำคดีขึ้นว่ากล่าวในความผิดฐานฉ้อโกงแก่จำเลยได้ (ฎีกาที่ ๔๘๑/๒๕๒๔) ผู้ตายข่มเหงจำเลยอย่างร้ายแรง จนจำเลยบันดาลโทสะ ถือว่าผู้ตายก่อให้จำเลยกระทำความผิด ผู้ตายมิใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัย มารดาผู้ตายไม่อาจจัดการแทนได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๕ (๒) จึงไม่มีอำนาจเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ (ฎีกาที่ ๑๐๙๐๘/๒๕๕๖, ๕๒๓๒/๒๕๕๖, ๓๓๙๑/๒๕๕๙, ๑๓๕๐/๒๕๖๓) ผู้ตายซึ่งเป็นสามีข่มเหงจำเลยซึ่งเป็นภริยาอย่างร้ายแรงด้วยเหตุอันไม่เป็นธรรม ผู้ตายจึงมิใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัย บุตรของผู้ตายโดยผู้แทนเฉพาะคดี ย่อมไม่มีอำนาจจัดการแทนผู้ตายได้ และไม่มีอำนาจขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ (ฎีกาที่ ๑๔๓๗/๒๕๖๕) ผู้ตายข้ามถนนได้สะพานลอยคนข้ามเป็นการกระทำโดยปราศจากความระมัดระวัง ซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ จึงนับว่าผู้ตายมีส่วนประมาทด้วย ผู้ตายจึงมิใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัยในความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๙๑ (ฎีกาที่ ๗๖๔๐/๒๕๕๐) เหตุเกิดรถชนกันผู้ตายมีส่วนประมาทอยู่บ้าง ผู้ตายจึงมิใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัยในความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๙๑ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒ (๔) โจทก์ร่วมซึ่งเป็นบุพการีผู้ตายย่อมไม่มีอำนาจจัดการแทนผู้ตายได้ตามมาตรา ๕ (๒) โจทก์ร่วมจึงไม่มีอำนาจเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการตามมาตรา ๓๐ (ฎีกาที่ ๑๕๙๖/๒๕๔๙)